

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ Μ. ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

(Αριθ. Προσφυγής: 3004/10)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

9 Οκτωβρίου 2014

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική υπό τους όρους που προσδιορίζονται στο άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Ενδέχεται να υποστεί διορθώσεις ως προς τους τύπους.

ΑΠΟΦΑΣΗ Μ. ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**Στην υπόθεση Μ. κατά της Ελλάδας,**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε Τμήμα με την εξής σύνθεση:

ISABELLE BERRO-LEFEVRE, *Πρόεδρος,*

KHANLAR HAJIYEV,

MIRJANA LAZAROVA TRAJKOVSKA,

JULIA LAFFRANQUE,

PAULO PINTO DE ALBUQUERQUE,

ΛΙΝΟΣ-ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΙΣΙΛΙΑΝΟΣ,

ERIK MOSE, *Δικαστές*

και SOREN NIELSEN, *Γραμματέας Τμήματος,*

Αφού διασκέφθηκε εν Συμβουλίω την 16η Σεπτεμβρίου 2014,

Εκδίδει την εξής απόφαση, που υιοθέτησε την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση προέκυψε μετά από μία προσφυγή (αριθ. 3004/10) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από έναν υπήκοο του Κράτους αυτού, τον κύριο Σ.Μ. («ο προσφεύγων»), ο οποίος προσέφυγε στο Δικαστήριο την 30ή Δεκεμβρίου 2009 σύμφωνα με το άρθρο 34 της Σύμβασης προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ατομικών ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Ο προσφεύγων εκπροσωπήθηκε από τους κυρίους Ι. ΚΤΙΣΤΑΚΗ και Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟ, Δικηγόρους Αθηνών. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τους πληρεξουσίους της, κύριο Β. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟ, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κυρία Μ. ΓΕΡΜΑΝΗ, Δικαστική Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Ο προσφεύγων επικαλείται παράβαση του άρθρου 8 της Σύμβασης λαμβανομένου υπόψη μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 14 της Σύμβασης.

4. Την 22α Μαΐου 2012, η προσφυγή κοινοποιήθηκε στην Κυβέρνηση.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Ο προσφεύγων γεννήθηκε το 1968 και είναι κάτοικος Αθηνών.

6. Παντρεύτηκε από την 29η Ιουλίου 2009 την Τ.Π., μητέρα ενός τέκνου που γεννήθηκε την 17η Σεπτεμβρίου 1999, της Χ.

7. Σύμφωνα με τον προσφεύγοντα, από το Νοέμβριο 1998 έως το Μάρτιο 1999 – κρίσιμη περίοδο ως προς τη σύλληψη του τέκνου – η Τ.Π. και ο ίδιος διατηρούσαν μία σχέση διαρκή, συνεχή και σταθερή, κατά τη διάρκεια της οποίας είχαν πολύ συχνές σεξουαλικές επαφές. Σύμφωνα με τον ίδιο, η σχέση αυτή είχε ξεκινήσει το Μάρτιο 1997, και συνεχίστηκε όταν η Τ.Π. είχε μετακομίσει στο Βουκουρέστι – όπου ο ίδιος ασκούσε μία εμπορική δραστηριότητα – στη συνέχεια όταν η Τ.Π. είχε μετακομίσει, εκ νέου, περί τα τέλη Νοεμβρίου 1998, στην Ελλάδα. Ο προσφεύγων και η Τ.Π. αρραβωνιάστηκαν στην Αθήνα την 31η Μαρτίου 1998, όμως η σχέση τους έλαβε τέλος στα μέσα Μαρτίου 1999.

8. Την 2α Μαΐου 1999, η Τ.Π. παντρεύτηκε τον Χ.Π. στην πόλη της Κομοτηνής. Βρισκόταν τότε στον τέταρτο μήνα της εγκυμοσύνης της. Οι σχέσεις μεταξύ των δύο συζύγων επιδεινώθηκαν αρκετά γρήγορα και χώρισαν από τραπέζης και κοίτης. Η Τ.Π. εγκατέλειψε τη συζυγική εστία παίρνοντας τη Χ. μαζί της. Με στόχο να πάρει πίσω το τέκνο, ο Χ.Π. μετέβη στη μητέρα της Τ.Π. όπου αυτή η τελευταία είχε αφήσει τη Χ. προκειμένου να μπορέσει να εγκατασταθεί στην Αθήνα. Η επιμέλεια της Χ. αποτέλεσε το αντικείμενο πολλών δικαστικών διαδικασιών και τελικά ανατέθηκε στον Χ.Π.

9. Την 20ή Νοεμβρίου 2002, το Πρωτοδικείο Ροδόπης απήγγειλε το συναινετικό διαζύγιο της Τ.Π. και του Χ.Π. Η Τ.Π. δεν αμφισβήτησε ποτέ την πατρότητα του Χ.Π. και σε όλα τα έγγραφα που κατατέθηκαν από εκείνη ενώπιον των ελληνικών Δικαστηρίων, υποδείκνυε ότι ο πατέρας του τέκνου της ήταν ο Χ.Π. και ότι η μόνη διαφωνία που είχε με εκείνον μετά τη λύση του γάμου τους είχε να κάνει με την επιμέλεια του τέκνου.

10. Την 8η Αυγούστου 2003, το Πλημμελειοδικείο Κομοτηνής καταδίκασε την Τ.Π. σε ποινή φυλάκισης δύο μηνών με αναστολή διότι είχε συλληφθεί ενώ εκδιδόταν χωρίς να διαθέτει άδεια για το σκοπό αυτό. Κατόπιν αυτής της καταδίκης, ο Χ.Π. ζήτησε από το Πρωτοδικείο Ροδόπης να επανεξετάσει τους όρους του δικαιώματος επίσκεψης των δύο πρώην συζύγων στη Χ. Την 1η Δεκεμβρίου 2003, το Δικαστήριο διατήρησε το δικαίωμα επίσκεψης της Τ.Π., αλλά κατήργησε τη δυνατότητα του τέκνου να διανυκτερεύσει στη μητέρα του.

11. Την 12η Αυγούστου 2004, το ίδιο Δικαστήριο απέρριψε μία αίτηση της Τ.Π. με στόχο την τροποποίηση του δικαιώματος επίσκεψης.

12. Την 31η Δεκεμβρίου 2004, ο προσφεύγων μετέβη στην Κομοτηνή, στην οικία της μητέρας της Τ.Π. όπου ήταν επίσης παρούσα η Χ. Κατά τη διάρκεια αυτής της επίσκεψης, ο σύζυγος της μητέρας της Τ.Π. εκμυστηρεύτηκε στον προσφεύγοντα ότι αυτός ο τελευταίος ήταν ο πατέρας του τέκνου και ότι η Τ.Π. του το είχε κρύψει εξαιτίας μίας συμφωνίας που είχε συνάψει με τον πρώην σύζυγό της προκειμένου να του χορηγήσει τη γονική μέριμνα με αντάλλαγμα το συναινετικό διαζύγιο μεταξύ αυτών των δύο. Η Τ.Π. θα επιβεβαίωνε τα λεγόμενα αυτά στον προσφεύγοντα αργότερα μέσω τηλεφώνου.

13. Από την 17η Ιανουαρίου 2005, ο προσφεύγων επιχείρησε, αλλά χωρίς επιτυχία, να πραγματοποιήσει τεστ DNA προκειμένου να αποδείξει την πατρότητά του, όμως η Τ.Π., όπως ο ίδιος εξηγεί, αρνείτο να υποβληθεί σε λήψεις αίματος.

14. Την 11η Απριλίου 2005, η Τ.Π. και ο Χ.Π. υπέγραψαν μία συμφωνία σχετικά με τη γονική μέριμνα της Χ. και με το δικαίωμα επίσκεψης.

Στον Χ.Π. ανατέθηκε η γονική μέριμνα και η Τ.Π. απέκτησε δικαίωμα επίσκεψης με δυνατότητα για το τέκνο να διανυκτερεύσει στη μητέρα του.

15. Την 9η Ιουνίου 2005, ο προσφεύγων ζήτησε από το Πολυμελές Πρωτοδικείο Ροδόπης να χορηγήσει την προσωρινή επιμέλεια της Χ. στη γιαγιά της τελευταίας (μητέρας της Τ.Π.).

16. Την 16η Ιουνίου 2005, ο προσφεύγων άσκησε ενώπιον του Πρωτοδικείου Ροδόπης αγωγή αμφισβήτησης της τεκμαιρόμενης πατρότητας του πρώην συζύγου της Τ.Π. Υποστήριξε ότι νομιμοποιείτο να κινηθεί δικαστικώς διότι είχε σεξουαλικές σχέσεις με την Τ.Π. κατά τη διάρκεια της κρίσιμης περιόδου της σύλληψης του τέκνου και ήταν ο φυσικός πατέρας του. Προσέθεσε ότι ο Χ.Π. δεν είχε σεξουαλικές επαφές με την Τ.Π. κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου σύλληψης του τέκνου. Υπέδειξε επίσης ότι η αγωγή δεν είχε παραγραφεί: σύμφωνα με τον ίδιο, η προθεσμία παραγραφής είχε ανασταλεί διότι καθυστερημένα έλαβε γνώση για τη γέννηση του τέκνου και για τη γονική σχέση μεταξύ του ιδίου και αυτού του τελευταίου, τονίζοντας ότι τις πληροφορίες αυτές του τις είχε κρύψει η Τ.Π. με δόλιο τρόπο.

17. Την 8η Ιουλίου 2005, το Πολυμελές Πρωτοδικείο Ροδόπης όρισε ειδική επίτροπο της Χ. τη γιαγιά της ούτως ώστε να την εκπροσωπήσει στη διαδικασία αμφισβήτησης της πατρότητας.

18. Η ακροαματική διαδικασία έλαβε χώρα την 16η Νοεμβρίου 2005. Η Τ.Π., ο Χ.Π. και η Χ., η οποία εκπροσωπήθηκε από τη γιαγιά της, δεν ήταν παρόντες.

19. Τη 14η Δεκεμβρίου 2005, το Πρωτοδικείο Ροδόπης απέρριψε την αγωγή του προσφεύγοντος. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η αγωγή αμφισβήτησης της πατρότητας ήταν απαράδεκτη δεδομένου ότι ο προσφεύγων δεν αποτελούσε μέρος των προσώπων που νομιμοποιούνται να κινηθούν δικαστικώς σύμφωνα με το άρθρο 1469 εδ. 5 του Αστικού Κώδικα («ο ΑΚ»). Υπογράμμισε ότι ο προσφεύγων είχε διατηρήσει μία σχέση με τη μητέρα κατά τη διάρκεια μίας περιόδου που προηγήθηκε του γάμου με τον εικαζόμενο πατέρα και ότι, συνεπώς, ο χωρισμός από τραπέζης και κοίτης των συζύγων κατά την περίοδο αυτή ήταν αδύνατος – χωρισμός ο οποίος ήταν απαραίτητη

προϋπόθεση για να νομιμοποιείται κανείς να κινηθεί δικαστικώς αμφισβητώντας την πατρότητα όντας τρίτο πρόσωπο έχον σεξουαλικές επαφές με τη μητέρα.

20. Την 28η Δεκεμβρίου 2005, ο προσφεύγων άσκησε έφεση κατά της ανωτέρω απόφασης ενώπιον του Εφετείου Θράκης. Υποστήριξε ότι το Πρωτοδικείο κακώς ερμήνευσε και εφάρμοσε το άρθρο 1469 εδ. 5 του ΑΚ, το οποίο έπρεπε να εφαρμοστεί, σύμφωνα με τον ίδιο, στην κατάσταση ενός άνδρα που είχε σεξουαλικές επαφές με τη μητέρα ενός τέκνου κατά την καθοριστική περίοδο της σύλληψής του και ενώ η τελευταία ήταν άγαμη. Σύμφωνα με τον ίδιο, ο στόχος του νομοθέτη ήταν να αποκλείσει την πιθανότητα αμφισβήτησης του τεκμηρίου της πατρότητας, που προβλέπεται από το άρθρο 1465 του ΑΚ, από τον βιολογικό πατέρα, στην περίπτωση που, κατά την περίοδο της σύλληψης, οι σύζυγοι είχαν επιδιώξει συμβίωση. Ο καταγγέλλων προσέθεσε ότι, αν η προϋπόθεση απουσίας συμβίωσης, αναγκαία για να νομιμοποιείται κανείς να κινηθεί δικαστικώς, πληρούνταν αν υπήρχε χωρισμός μετά το γάμο, πληρούνταν επίσης στην περίπτωση που δεν υπήρχε ακόμη γάμος. Θεώρησε ότι από απροσεξία και όχι από επιλογή δεν προβλέφθηκε αυτή η τελευταία υπόθεση από το νομοθέτη.

21. Η Τ.Π., ο Χ.Π. και η γιαγιά της Χ. κατέθεσαν παρατηρήσεις με τις οποίες ζητούσαν την απόρριψη της αγωγής του προσφεύγοντος. Υποστήριξαν ότι η αγωγή αυτή ήταν «ψευδής», «ακατανόητη» και χωρίς «καμία σχέση με την πραγματικότητα». Η Τ.Π. και ο Χ.Π. διαβεβαίωσαν ότι η συνάντησή τους έγινε το Νοέμβριο 1998, ότι είχαν αποφασίσει να μείνουν μαζί στην Κομοτηνή, ότι η σύλληψη της Χ. εκτιμούνταν ότι έλαβε χώρα μεταξύ της 11ης Δεκεμβρίου 1998 και της 20ής Δεκεμβρίου 1998 και ότι την περίοδο εκείνη ο προσφεύγων βρισκόταν στη Ρουμανία.

22. Την 24η Ιανουαρίου 2007, το Εφετείο απέρριψε την έφεση του προσφεύγοντος.

Τα σχετικά αποσπάσματα όσον αφορά την απόφασή του έχουν ως εξής:

«(...) Έτσι, με τη διάταξη αυτή [άρθρο 1469 εδ. 5 του Αστικού Κώδικα], ο στόχος του νομοθέτη είναι έκδηλος και συνίσταται στην προστασία του γάμου και της οικογένειας, καθώς και της παιδικής ηλικίας και του συμφέροντος του τέκνου, το οποίο υπερισχύει [εκείνου] του φυσικού γεννήτορα ο οποίος επιθυμεί την αποκατάσταση της βιολογικής αλήθειας. Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη το στόχο του νομοθέτη, οι περιορισμοί στην αμφισβήτηση της πατρότητας [σχετικά με] ένα τέκνο γεννημένο κατά τη διάρκεια του γάμου δικαιολογούνται προκειμένου το δικαίωμα αμφισβήτησης της πατρότητας να μην επεκταθεί σε άλλα πρόσωπα επιπλέον εκείνων που προβλέπονται, στο βαθμό που η επέκταση αυτή θα εξυπηρετούσε άλλα συμφέροντα από εκείνα της αποκατάστασης της οικογενειακής τάξης. Συνεπώς, δεν επιβάλλεται να επεκταθεί το άρθρο 1469 εδ. 5 του Αστικού Κώδικα στον άνδρα με τον οποίο η άγαμη μητέρα είχε μία σταθερή σχέση και σεξουαλικές επαφές κατά τη διάρκεια της κρίσιμης περιόδου της σύλληψης, αλλά [η οποία] παντρεύτηκε στη συνέχεια έναν άλλο άνδρα και [της οποίας] ο τοκετός έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια του γάμου. (...) Είναι άρα προφανές ότι ο νομοθέτης εκουσίως δεν προέβλεψε την επέκταση των διατάξεων του άρθρου 1469 εδ. 5 [του Αστικού Κώδικα] στην προαναφερόμενη κατάσταση (...), και δεν υπάρχει στο άρθρο αυτό ανακρίβεια ούτε κενό που θα απαιτούσε μία επεκτατική ερμηνεία προς [αποκατάσταση] (...).»

23. Την 13η Φεβρουαρίου 2007, ο προσφεύγων προσέφυγε στον Άρειο Πάγο. Στον πρώτο λόγο του αναίρεσης, υποστήριξε ότι το Εφετείο κακώς ερμήνευσε και εφάρμοσε το άρθρο 1469 εδ. 5 του ΑΚ. Στον δεύτερο λόγο του αναίρεσης, επικαλέστηκε ότι η απόφαση του Εφετείου παραβίασε το Σύνταγμα στα άρθρα του 2 § 1 (σεβασμός της ανθρώπινης αξίας), 4 §§ 1 και 2 (ισότητα ενώπιον του Νόμου και μεταξύ ανδρών και γυναικών) και 5 § 1 (δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας). Από την οπτική αυτή γωνία, σημείωσε ότι η απόφαση αυτή του στερούσε το δικαίωμα που αναγνωρίζεται

από το Σύνταγμα εφαρμογής της αναγνώρισης ενώπιον της δικαιοσύνης της ιδιότητάς του ως γονέα και ανάπτυξης δεσμού με το τέκνο του. Θεώρησε επιπλέον ότι η απόφαση παραβίαζε την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών διότι – σύμφωνα με τα λεγόμενά του – στην περίπτωση σύλληψης ενός τέκνου πριν από το γάμο, η απόφαση αυτή έδινε στη μητέρα το δικαίωμα να αμφισβητήσει το καθεστώς του γεννημένου τέκνου κατά τη διάρκεια του γάμου και αρνείτο, υπό τις ίδιες συνθήκες, το δικαίωμα αυτό στον βιολογικό πατέρα. Στον τρίτο λόγο του αναίρεσης, ο προσφεύγων υποστήριξε ότι, απορρίπτοντας την έφεσή του εξαιτίας του απαραδέκτου, το Εφετείο παραβίασε το άρθρο 559 § 14 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (δήλωση απαραδέκτου απαγγελθείσα από το αρμόδιο Δικαστήριο παράνομα).

24. Την 2α Ιουνίου 2008, το Πρώτο Τμήμα του Άρειου Πάγου, έχοντας υιοθετήσει την απόφασή του με πλειοψηφία μίας ψήφου, αποφάσισε να παραπέμψει την υπόθεση ως προς την εξέταση του πρώτου και του τρίτου λόγου αναίρεσης που υποστήριξε ο ενδιαφερόμενος στην ολομέλεια του Άρειου Πάγου. Πράγματι, τρεις δικαστές ήταν της άποψης ότι το Εφετείο δεν παραβίασε το άρθρο 1469 εδ. 5 του ΑΚ, ενώ οι άλλοι δύο, συμπεριλαμβανομένου του εισηγητή δικαστή, ήταν υπέρ της εφαρμογής κατ'αναλογίαν του άρθρου αυτού στην περίπτωση του προσφεύγοντος.

25. Με την απόφαση υπ'αριθ. 18/2009 της 23ης Ιουνίου 2009 (που καθαρογράφηκε και επικυρώθηκε σύμφωνα την 24η Ιουλίου 2009), ο Άρειος Πάγος, συνεδριάζων σε ολομέλεια, απέρριψε τους λόγους αναίρεσης του προσφεύγοντος με οκτώ ψήφους κατά έναντι επτά υπέρ. Αποφάνθηκε ως εξής:

«(...)

Προκύπτει από το άρθρο 1469 του Αστικού Κώδικα ότι το καθεστώς του γεννημένου τέκνου [κατά τη διάρκεια του] γάμου μπορεί να αμφισβητηθεί από: 1) το σύζυγο της μητέρας, 2) τον πατέρα ή τη μητέρα του συζύγου αν αυτός απεβίωσε χωρίς να έχει χάσει το δικαίωμά του αμφισβήτησης της πατρότητας, 3) το τέκνο, 4) τη μητέρα του τέκνου, 5) τον άνδρα με τον οποίο η μητέρα, χωρισμένη

από το σύζυγό της, είχε μία σταθερή σχέση και σεξουαλικές επαφές κατά τη διάρκεια της κρίσιμης περιόδου της σύλληψης. Το δικαίωμα αυτού του τελευταίου προσώπου να αμφισβητήσει το καθεστώς του γεννημένου τέκνου [κατά τη διάρκεια του] γάμου άρα προβλέπεται από το Νόμο [υπό δύο όρους]: α) η μητέρα πρέπει να είναι χωρισμένη από τραπέζης και κοίτης με το σύζυγό της· β) ο τρίτος πρέπει να έχει μία σταθερή σχέση και σεξουαλικές επαφές με τη μητέρα. Αυτοί οι δύο όροι πρέπει να πληρούνται από κοινού κατά τη διάρκεια της κρίσιμης περιόδου της σύλληψης. Ο περιορισμός των δικαιωμάτων των τρίτων δικαιολογείται από την αναγκαιότητα της διατήρησης της οικογενειακής ενότητας, όταν κανένα από τα άμεσα ενδιαφερόμενα μέλη της (σύζυγος της μητέρας, μητέρα και τέκνο) δεν επιθυμεί την τροποποίηση της υπάρχουσας κατάστασης. Η κατάσταση που προβλέπεται από το άρθρο 1469 εδ. 5 [του Αστικού Κώδικα] θέτει ως προϋπόθεση το χωρισμό από τραπέζης και κοίτης μεταξύ της μητέρας και [του συζύγου της] και άρα προϋποθέτει ένα γάμο [εν ενεργεία κατά τη διάρκεια της κρίσιμης περιόδου της σύλληψης]. Δεν καλύπτει την κατάσταση ενός τρίτου ο οποίος αμφισβητεί το καθεστώς του γεννημένου τέκνου [κατά τη διάρκεια του] γάμου που έλαβε χώρα μετά την περίοδο της σύλληψης.

(...)

Ο νομοθέτης δεν επέκτεινε εκουσίως την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 1469 εδ. 5 του Αστικού Κώδικα στην προαναφερόμενη κατάσταση, δηλαδή δεν χορήγησε το δικαίωμα και τη νομιμοποίηση του νομικώς ενεργείν στον άνδρα που είχε σεξουαλικές σχέσεις με τη μητέρα [που ήταν] άγαμη κατά την κρίσιμη περίοδο της σύλληψης αλλά παντρεμένη κατά την ημερομηνία του τοκετού. Δεν υπάρχει άρα νομικό κενό που πρέπει να πληρωθεί από μία εφαρμογή κατ'αναλογία του άρθρου 1469 εδ. 5 [του Αστικού Κώδικα] ή από μία επεκτατική ερμηνεία αυτού του τελευταίου (...)

26. Σύμφωνα με τους δικαστές του Άρειου Πάγου που ψήφισαν κατά:

«Το δικαίωμα αμφισβήτησης της πατρότητας καθιερώνεται από τις διατάξεις του άρθρου 1469 του Αστικού Κώδικα και αποσκοπεί [στην ανατροπή του] τεκμηρίου του άρθρου 1465 του Αστικού Κώδικα για να προσεγγίσει [την πατρότητα] με τη βιολογική αλήθεια. Το δικαίωμα αυτό χορηγείται περιοριστικά στα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 1469 [του Αστικού Κώδικα] (...). Μεταξύ αυτών των προσώπων, δεν περιλαμβάνεται ο άνδρας με τον οποίο η άγαμη μητέρα είχε μία σταθερή σχέση με σεξουαλικές επαφές κατά τη διάρκεια της κρίσιμης περιόδου της σύλληψης. Ωστόσο, ο άνδρας αυτός έχει το δικαίωμα να αμφισβητήσει το καθεστώς του γεννημένου τέκνου [κατά τη διάρκεια του] γάμου που τελέστηκε μετά την κρίσιμη περίοδο της σύλληψης, κατ'αναλογίαν (...). Προφανώς από απροσεξία και όχι εκουσίως ο νομοθέτης (...) δεν επέκτεινε το μέτρο αυτό στην κατάσταση του τρίτου που αμφισβητεί το καθεστώς του γεννημένου τέκνου [κατά τη διάρκεια του] γάμου που τελέστηκε μετά την κρίσιμη περίοδο της σύλληψης, παρά την έκδηλη ανάγκη να νομοθετήσει επ'αυτού. Η κατάσταση αυτή είναι μία κατάσταση ανάλογη εκείνης που προβλέπεται από το άρθρο 1469 εδ. 5 του Αστικού Κώδικα. Η προϋπόθεση του χωρισμού δεν απαιτείται για την εφαρμογή αυτών των διατάξεων εφόσον, υποθετικά, δεν υπήρχε συμβίωση [τη στιγμή της σύλληψης του τέκνου].»

27. Την 20ή Οκτωβρίου 2009, ο προσφεύγων προσέφυγε εκ νέου ενώπιον του Πρώτου Τμήματος του Άρειου Πάγου για την εξέταση του δεύτερου λόγου του αναίρεσης. Η ακροαματική διαδικασία ορίστηκε για την 4η Οκτωβρίου 2010. Την ημερομηνία αυτή, ο ενδιαφερόμενος κατέθεσε συμπληρωματικές παρατηρήσεις με τις οποίες στηριζόταν ρητώς στα άρθρα 8, 13 και 14 της Σύμβασης καθώς και στις αποφάσεις *Kroon* και *λοιποί κατά*

Ολλανδίας (27 Οκτωβρίου 1994, § 40, σειρά Α αριθ. 297-Γ) και *Mizzi κατά Μάλτας* (αριθ. 26111/02, § 113, 12 Ιανουαρίου 2006).

28. Την 6η Δεκεμβρίου 2010, ο Άρειος Πάγος απέρριψε επίσης το δεύτερο λόγο αναίρεσης του προσφεύγοντος. Έκρινε ότι το Εφετείο δεν παραβίασε τις διατάξεις των άρθρων 2 § 1, 4 §§ 1 και 2, και 5 § 1 του Συντάγματος με τις οποίες το άρθρο 1469 εδ. 5 του ΑΚ συμφωνούσε πλήρως, αφού άλλωστε το άρθρο 21 § 1 του Συντάγματος προέβλεπε ότι «η οικογένεια, ως θεμέλιο της διατήρησης και της προώθησης του έθνους, όπως και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τίθενται υπό την προστασία του Κράτους».

29. Την 29η Ιουλίου 2009, δηλαδή λίγο παραπάνω από ένα μήνα μετά την έκδοση της απόφασης υπ'αριθ. 18/2009, ο προσφεύγων παντρεύτηκε την Τ.Π.

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

A. Το εθνικό δίκαιο

30. Τα εφαρμοστέα στην υπόθεση άρθρα του ΑΚ έχουν ως εξής:

Άρθρο 1465

Τεκμήριο γέννησης κατά τη διάρκεια του γάμου

«Το τέκνο που γεννήθηκε κατά τη διάρκεια του γάμου της μητέρας του ή εντός των τριακοσίων ημερών που ακολουθούν τη λύση ή την ακύρωσή του τεκμαίρεται ότι έχει ως πατέρα το σύζυγο της μητέρας (τέκνο γεννημένο κατά τη διάρκεια του γάμου).

Αν το τέκνο γεννήθηκε μετά την τριακοσιοστή ημέρα που ακολουθεί τη λύση ή την ακύρωση του γάμου, η απόδειξη της πατρότητας του συζύγου της μητέρας βαρύνει εκείνον που την επικαλείται.»

Άρθρο 1467

Αμφισβήτηση της πατρότητας

«Το καθεστώς [του τέκνου γεννημένου κατά τη διάρκεια του γάμου] του τέκνου ως προς το οποίο υφίσταται ένα από τα τεκμήρια των άρθρων 1465 και 1466 (...) μπορεί να αμφισβητηθεί δικαστικώς, αν αποδειχθεί ότι η μητέρα δεν το συνέλαβε [με] το σύζυγό της ή ότι κατά τη διάρκεια της κρίσιμης περιόδου της σύλληψης [της] ήταν εμφανώς αδύνατο να έχει συλλάβει το τέκνο [με] το σύζυγό της, εξαιτίας κυρίως της αδυναμίας ή της απομάκρυνσης αυτού του τελευταίου διότι [οι σύζυγοι] δεν είχαν επαφές.»

Άρθρο 1469

«Μπορούν να αμφισβητήσουν το καθεστώς του γεννημένου τέκνου κατά τη διάρκεια του γάμου: 1) ο σύζυγος της μητέρας· 2) ο πατέρας ή η μητέρα του συζύγου αν αυτός απεβίωσε χωρίς να έχει χάσει το δικαίωμά του αμφισβήτησης της πατρότητας· 3) το τέκνο· 4) η μητέρα του τέκνου· 5) ο άνδρας με τον οποίο η μητέρα, χωρισμένη από τραπέζης και κοίτης από το σύζυγό της, είχε μία σταθερή σχέση και σεξουαλικές επαφές κατά τη διάρκεια της κρίσιμης περιόδου της σύλληψης.»

Άρθρο 1470

«Η αμφισβήτηση της πατρότητας αποκλείεται: (...)· 5) για τον άνδρα ο οποίος είχε σεξουαλικές επαφές με τη μητέρα δύο έτη μετά τον τοκετό.»

Άρθρο 1472

«Το τέκνο χάνει το καθεστώς του γεννημένου τέκνου κατά τη διάρκεια του γάμου αναδρομικά από τη γέννησή του, μόλις η απόφαση που δικαιώνει την αμφισβήτηση του καθεστώτος αυτού καθίσταται αμετάκλητη.

Σε περίπτωση αμφισβήτησης της πατρότητας από τον άνδρα που είχε σεξουαλικές επαφές με τη μητέρα, η απόφαση που αναφέρεται στην

προηγούμενη παράγραφο επιφέρει αυτοδικαίως τη δικαστική αναγνώριση του τέκνου από τον άνδρα αυτό.»

Άρθρο 1517

Σύγκρουση συμφερόντων

«Αν τα συμφέροντα του τέκνου συγκρούονται με τα συμφέροντα του πατέρα του ή της μητέρας του που ασκούν τη γονική μέριμνα, (...), ορίζεται ένας ειδικός επίτροπος (επίτροπος *ad hoc*).»

Άρθρο 1591

«Το Δικαστήριο διατάσσει την επιτροπεία κατόπιν αιτήσεως ή αυτεπάγγελα, ορίζει τον επίτροπο και ότι έχει να κάνει με την οργάνωση και τη λειτουργία της [εν λόγω επιτροπείας], σύμφωνα με το Νόμο.

(...))»

B. Το συγκριτικό δίκαιο

31. Το Δικαστήριο διαθέτει πληροφορίες που αφορούν την εφαρμοστέα νομοθεσία πολλών χωρών που έχουν υπογράψει τη Σύμβαση. Αν πρακτικά όλα τα συστήματα εθνικού δικαίου επί του θέματος προσφεύγουν στο τεκμήριο πατρότητας και επιτρέπουν κατ'αρχήν την αμφισβήτηση της νόμιμης σχέσης πατέρα και τέκνου, δεν υπάρχει μία κοινή προσέγγιση αν ναι ή όχι και υπό ποιες προϋποθέσεις ο βιολογικός πατέρας πρέπει να έχει τη δυνατότητα άσκησης αυτού του διαδικαστικού δικαιώματος (*Chavdarov κατά Βουλγαρίας*, αριθ. 3465/03, § 23, 21 Νοεμβρίου 2010).

32. Σε κάποιες χώρες (ιδίως στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, στην Εσθονία, στη Γαλλία, στην Ιρλανδία, στη Ρωσία, στη Σλοβενία, στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Ουκρανία), η εφαρμοστέα νομοθεσία επιτρέπει στο βιολογικό πατέρα να αμφισβητήσει το τεκμήριο πατρότητας σχετικά με τα εξώγαμα τέκνα του ακόμη και στην περίπτωση που αυτά τα τελευταία έχουν κοινωνικά

ενσωματωθεί στην οικογένεια του νόμιμου πατέρα και της νόμιμης μητέρας τους. Σε άλλες χώρες (στη Γερμανία, στο Βέλγιο, στην Ισπανία και στο Λουξεμβούργο), η δυνατότητα για το βιολογικό πατέρα να αμφισβητήσει το τεκμήριο της νόμιμης πατρότητας χορηγείται αποκλειστικά σε περιπτώσεις όπου υπάρχει μία αντίφαση μεταξύ της κοινωνικής πραγματικότητας και της γονικής σχέσης που έχει νομίμως καθοριστεί· η απουσία κοινωνικών και οικογενειακών σχέσεων μεταξύ του νόμιμου πατέρα και του τέκνου (στη Γερμανία)· η ύπαρξη μίας «συγγένειας εκ των πραγμάτων αποδεικνυόμενης» συνεχίζεται προς όφελος του βιολογικού πατέρα (στην Ισπανία)· η απουσία «συγγένειας εκ των πραγμάτων αποδεικνυόμενης» για το νόμιμο πατέρα (στο Βέλγιο και στο Λουξεμβούργο). Σε δύο άλλες χώρες (στην Πολωνία και στην Πορτογαλία), η δυνατότητα αμφισβήτησης του τεκμηρίου της νόμιμης πατρότητας χορηγείται στις Δημόσιες Αρχές (στην Εισαγγελία) που μπορούν να δράσουν κατόπιν πρωτοβουλίας του βιολογικού πατέρα (στο ίδιο σημείο § 24).

33. Πολλοί άλλοι εθνικοί νομοθέτες επέλεξαν να αποκλείσουν το βιολογικό πατέρα από τον κύκλο των ατόμων που νομιμοποιούνται να αμφισβητήσουν το τεκμήριο της νόμιμης πατρότητας (στο Αζερμπαϊτζάν, στην Κροατία, στη Φινλανδία, στην Ουγγαρία, στην Ιταλία, στη Λεττονία, στο Μονακό, στην Ολλανδία, στη Σλοβακία, στην Ελβετία), και τούτο παρά την ύπαρξη οικογενειακών σχέσεων εκ των πραγμάτων μεταξύ του βιολογικού πατέρα και των εξώγαμων τέκνων του (στο ίδιο σημείο § 25).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

I. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 8 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΟΥ ΥΠΟΨΗ ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΑ ΚΑΙ ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 14 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

34. Ο προσφεύγων παραπονείται για την απόρριψη λόγω του απαραδέκτου της αγωγής του για αναγνώριση της πατρότητας, από τα εθνικά

πολιτικά δικαστήρια, η οποία στηρίζεται στο άρθρο 1469 του ΑΚ. Θεωρεί ότι η απόρριψη αυτή προσβάλλει το δικαίωμά του περί σεβασμού της ιδιωτικής και της οικογενειακής ζωής. Επικαλείται παράβαση του άρθρου 8 της Σύμβασης λαμβανομένου υπόψη μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 14 της Σύμβασης. Τα άρθρα αυτά έχουν ως εξής:

Άρθρο 8

«1. Κάθε άτομο έχει δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και της οικογενειακής του ζωής, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του.

2. Δεν μπορεί να παρεμβαίνει μία Δημόσια Αρχή στην άσκηση αυτού του δικαιώματος παρά μόνο στο βαθμό που η παρέμβαση αυτή προβλέπεται από το Νόμο και αποτελεί ένα μέτρο που, σε μία δημοκρατική κοινωνία, είναι αναγκαίο για την εθνική ασφάλεια, τη δημόσια ασφάλεια, την οικονομική ευημερία της χώρας, την υπεράσπιση της τάξης και την πρόληψη των ποινικών αδικημάτων, την προστασία της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των ατόμων.»

Άρθρο 14

«Η χρήση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στη (...) Σύμβαση πρέπει να διασφαλίζεται, χωρίς καμία διάκριση, στηριζόμενη κυρίως στο φύλο, στη φυλή, στο χρώμα, στη γλώσσα, στη θρησκεία, στις πολιτικές πεποιθήσεις και σε κάθε άλλες πεποιθήσεις, στην εθνική ή κοινωνική προέλευση, στην ένταξη σε μία εθνική μειονότητα, στην περιουσία, στη γέννηση ή σε κάθε άλλη κατάσταση.»

A. Επί του παραδεκτού

35. Η Κυβέρνηση καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει την προσφυγή λόγω μη εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων.

36. Πρώτον, υποστηρίζει ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας την οποία ο προσφεύγων κίνησε ενώπιον των εθνικών Δικαστηρίων, αυτός ο τελευταίος δεν επικαλέστηκε ούτε τα άρθρα 9 (δικαίωμα στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή) και 21 (προστασία της οικογένειας) του Συντάγματος, ούτε κάποια ανάλογη διάταξη της Σύμβασης, ούτε τη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με το θέμα των δικαιωμάτων του βιολογικού πατέρα και της σχέσης γονέα-τέκνου.

37. Κατά δεύτερο λόγο, σημειώνει ότι ο προσφεύγων παρέλειψε να χρησιμοποιήσει δύο ένδικα μέσα που του προσφέρθηκαν από το εθνικό δίκαιο. Εκτιμά αφενός ότι ο ενδιαφερόμενος θα μπορούσε να αμφισβητήσει, με έμμεσο τρόπο, το τεκμήριο της πατρότητας σχετικά με τη Χ. ζητώντας από το Δικαστήριο να ορίσει έναν ειδικό επίτροπο (επίτροπο *ad hoc*) που θα μπορούσε να ενεργήσει για λογαριασμό του τέκνου (άρθρα 1469 εδ. 3, 1517 και 1591 του ΑΚ). Εξηγεί ότι, στο πλαίσιο παρόμοιας αμφισβήτησης, αν αποδειχθεί ότι το τέκνο δεν είναι το βιολογικό τέκνο του συζύγου της μητέρας, το τέκνο αυτό θα χάσει το καθεστώς του τέκνου γεννημένου κατά τη διάρκεια του γάμου, και ο άνδρας που ισχυρίζεται ότι είναι ο πατέρας του θα μπορεί τότε να προβεί στην αναγνώρισή του εκουσίως, ή σε περίπτωση έλλειψης συμφωνίας με τη μητέρα, στην αναγνώρισή του δια της δικαστικής οδού. Η Κυβέρνηση παρέχει παραδείγματα της νομολογίας των εθνικών δικαστηρίων ως προς αυτό, εκ των οποίων κυρίως την απόφαση υπ' αριθ. 720/2006 του Άρειου Πάγου με την οποία το Ανώτατο Δικαστήριο θεώρησε ότι το δικαίωμα ενός επιτρόπου να κινήσει αγωγή για αμφισβήτηση της πατρότητας για λογαριασμό ενός ανήλικου τέκνου ήταν ανεξάρτητο από εκείνο του συζύγου της μητέρας και δεν επηρεάστηκε από τον αποκλεισμό λόγω εκπνεύσεως της προθεσμίας για την άσκηση του δικαιώματος του νομικώς ενεργείν αυτού του τελευταίου.

38. Η Κυβέρνηση εκτιμά αφετέρου ότι ο προσφεύγων θα μπορούσε να ζητήσει την άσκηση ποινικών διώξεων για διαταραχή της οικογενειακής τάξης κατά των ατόμων που παρουσίαζαν το τέκνο που υποτίθεται ότι ήταν δικό του ως τέκνο ενός άνδρα που δεν ήταν ο βιολογικός του πατέρας (άρθρο 354 του Ποινικού Κώδικα).

39. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι το απλό περιεχόμενο των προτάσεων του ενώπιον του Άρειου Πάγου της 4ης Οκτωβρίου 2010 αποδεικνύει ότι επικαλέστηκε όλα τα άρθρα της Σύμβασης και τη νομολογία του Δικαστηρίου που είναι εφαρμοστέα στην παρούσα υπόθεση. Όσο για την αίτηση προσδιορισμού ενός ειδικού επιτρόπου προκειμένου αυτός ο τελευταίος να μπορέσει να αμφισβητήσει το τεκμήριο της πατρότητας, επισημαίνει ότι θα προσέκρουε στον ίδιο κανόνα με εκείνον που αντιτίθεται στην άμεση αίτησή του, δηλαδή στην ανάγκη διατήρησης της ενότητας της οικογένειας που επιτρέπει μόνο σε ορισμένα συγκεκριμένα πρόσωπα, που απαριθμούνται στο άρθρο 1469 του ΑΚ, να διαταράζουν το τεκμήριο αυτό. Προσθέτει ότι, δεδομένου ότι δεν αποτελούσε μέρος των προσώπων αυτών, δεν είχε καμία πιθανότητα μία παρόμοια αίτηση από μέρους του να γίνει δεκτή.

40. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι οι διατάξεις του άρθρου 35 της Σύμβασης επιτάσσουν την εξάντληση μόνον των ένδικων μέσων που είναι συγχρόνως σχετικά με τις ενοχοποιητικές παραβάσεις, διαθέσιμα και κατάλληλα. Διευκρινίζει ότι αυτά τα ένδικα μέσα πρέπει να υπάρχουν σε επαρκή βαθμό βεβαιότητας όχι μόνο στη θεωρία αλλά και στην πράξη, άνευ της οποίας τους λείπουν η επιθυμητή αποτελεσματικότητα και προσβασιμότητα: εναπόκειται στο εναγόμενο Κράτος να επιδείξει ότι οι απαιτήσεις αυτές πληρούνται. Επίσης, ο κανόνας της εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων δεν αρκείται σε μία αυτόματη εφαρμογή και δεν αποκτά απόλυτο χαρακτήρα: ελέγχοντας την τήρησή του, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι συνθήκες της υπόθεσης. Επιπλέον, ένας προσφεύγων ο οποίος χρησιμοποίησε ένα ένδικο μέσο φαινομενικά αποτελεσματικό και επαρκές δεν μπορεί να κατηγορηθεί ότι δεν προσπάθησε να χρησιμοποιήσει άλλα που ήταν διαθέσιμα αλλά δεν παρουσίαζαν και πολύ περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας (*Haxhishabani κατά Λουξεμβούργου*, αριθ. 52131/07, § 27, 20 Ιανουαρίου 2011). Τέλος, αρκεί ο ενδιαφερόμενος να έχει εγείρει ενώπιον των εθνικών αρχών «τουλάχιστον ουσιαστικά, και υπό τους όρους και τις καθορισμένες προθεσμίες από το εθνικό δίκαιο» τις αιτιάσεις που έχει την πρόθεση να

διατυπώσει στη συνέχεια ενώπιον του Δικαστηρίου (*Fressoz και Roire κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 29183/95, § 37, *Recueil des arrêts et décisions* 1999-I).

41. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο σημειώνει καταρχήν ότι, με την ευκαιρία της πρώτης εξέτασης της προσφυγής του, ο προσφεύγων δεν ανέφερε ρητώς το ένα από τα άρθρα της Σύμβασης που επικαλείται τώρα ενώπιον του. Παρατηρεί ωστόσο ότι διευκρίνιζε ότι η απόφαση του Εφετείου του στερούσε το συνταγματικά αναγνωρισμένο δικαίωμα να κινήσει την αναγνώριση ενώπιον της δικαιοσύνης της ιδιότητάς του ως γονέα και το συνταγματικά αναγνωρισμένο δικαίωμα της ανάπτυξης δεσμού με το τέκνο του. Υπογραμμίζει επιπλέον ότι ο ενδιαφερόμενος υποστήριξε ότι η απόφαση παραβίαζε την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών διότι – κατά τα λεγόμενά του –, στην περίπτωση της σύλληψης ενός τέκνου πριν από το γάμο, η απόφαση αυτή έδινε το δικαίωμα στη μητέρα να αμφισβητήσει το καθεστώς του γεννημένου τέκνου κατά τη διάρκεια του γάμου και αρνείτο, υπό τις ίδιες συνθήκες, το δικαίωμα αυτό στο βιολογικό πατέρα. Με άλλα λόγια, ο προσφεύγων επικαλέστηκε ουσιαστικά τα άρθρα 8 (δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής) και 14 (απαγόρευση της διάκρισης) της Σύμβασης.

42. Το Δικαστήριο διαπιστώνει επίσης ότι, την 4η Οκτωβρίου 2010, κατά τη διάρκεια της εξέτασης του δεύτερου λόγου αναίρεσης – εκείνου σχετικά με τη στέρηση του δικαιώματός του να κινήσει την αναγνώριση ενώπιον της δικαιοσύνης της ιδιότητάς του ως γονέα και να αναπτύξει δεσμό με το τέκνο του – που αρχικά ανεβλήθη, ο προσφεύγων στηριζόταν ρητώς στα άρθρα 8, 13 και 14 της Σύμβασης καθώς και στις αποφάσεις *Kroon και λοιποί* (προαναφερόμενη) και *Mizzi* (προαναφερόμενη). Όμως, ως προς τούτο, το Δικαστήριο υπενθυμίζει τη νομολογία του σύμφωνα με την οποία ένας προσφεύγων ο οποίος χρησιμοποίησε ένα ένδικο μέσο φαινομενικά αποτελεσματικό και επαρκές δεν μπορεί να κατηγορηθεί ότι δεν προσπάθησε να χρησιμοποιήσει άλλα που ήταν διαθέσιμα αλλά δεν παρουσίαζαν και πολύ περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας (*Haxhishabani*, § 27, προαναφερόμενη).

Οι θεωρήσεις αυτές ισχύουν *κατά μείζονα λόγο* για τη χρήση της ποινικής καταγγελίας που αναφέρεται από την Κυβέρνηση.

43. Επιπλέον, όσον αφορά την επικαλούμενη παράλειψη, για τον προσφεύγοντα, να ζητήσει τον προσδιορισμό ενός ειδικού επιτρόπου με στόχο την άσκηση αγωγής για την αμφισβήτηση της πατρότητας για λογαριασμό της Χ., το Δικαστήριο θεωρεί ότι δεν πρόκειται, στην προκειμένη περίπτωση, για μία αίτηση που έχει λογικές πιθανότητες επιτυχίας. Κατά τη γνώμη του Δικαστηρίου, δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι τα εθνικά δικαστήρια θα δέχονταν να ορίσουν ένα άτομο για να εκπροσωπήσει ένα τέκνο γεννημένο κατά τη διάρκεια του γάμου προκειμένου αυτό το τελευταίο να μπορεί να αμφισβητήσει την πατρότητα του συζύγου της μητέρας.

44. Το Δικαστήριο σημειώνει, επιπλέον, ότι η παρούσα υπόθεση διαφέρει από εκείνη η οποία έχει σχέση με την απόφαση 720/2006 του Άρειου Πάγου που επικαλείται η Κυβέρνηση για να στηρίξει τους ισχυρισμούς της. Από την άποψη αυτή, υπογραμμίζει ότι, στην παρούσα υπόθεση, ο προσφεύγων δεν συμπεριλαμβανόταν μεταξύ των ατόμων που το άρθρο 1469 του ΑΚ επιτρέπει να ενεργήσουν για να αμφισβητήσουν το καθεστώς του γεννημένου τέκνου κατά τη διάρκεια του γάμου, ενώ στην ανωτέρω απόφαση ο ενάγων συμπεριλαμβανόταν μεταξύ των ατόμων αυτών.

45. Συνεπώς, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η προϋπόθεση εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων πληρείται στην παρούσα υπόθεση και απορρίπτει επομένως την ένσταση της Κυβέρνησης.

46. Διαπιστώνοντας ότι η προσφυγή δεν είναι προδήλως αβάσιμη κατά την έννοια του άρθρου 35 § 3 α) της Σύμβασης και ότι δεν προσκρούει σε κανένα άλλο λόγο απαραδέκτου, το Δικαστήριο την κάνει αποδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Επιχειρήματα των μερών

α) Η Κυβέρνηση

47. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι δεν υπήρξε παρέμβαση στην ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή του προσφεύγοντος. Θεωρεί ότι, παρόλο που ο ενδιαφερόμενος δεν είχε ο ίδιος το δικαίωμα να ασκήσει στο όνομά του μία αγωγή αμφισβήτησης της πατρότητας, είχε τη δυνατότητα να αποδείξει τη βιολογική αλήθεια σχετικά με τη γονική σχέση της Χ. μέσω μίας αγωγής που ασκήθηκε για λογαριασμό του τέκνου από έναν επίτροπο που όρισε το δικαστήριο. Προσθέτει ότι η επικαλούμενη παρέμβαση από τον προσφεύγοντα στο δικαίωμά του να γνωρίζει τους απογόνους του είναι αβάσιμη. Διευκρινίζει ότι το δικαίωμα ενός ατόμου να λαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τη γονική του σχέση δεν συγχέεται με το δικαίωμα ενός άλλου ατόμου να του δίνει πληροφορίες, ακόμη κι αν αυτές συνίστανται στο να αποκαλύψουν, για αυτό το τελευταίο άτομο, την ύπαρξη του δεσμού της γονικής σχέσης που το συνδέει με το πρώτο άτομο. Επιπλέον, εκτιμά ότι η γνώση της ύπαρξης ενδεχόμενων κατιόντων δεν αποτελεί ένα βασικό στοιχείο της ταυτότητας ενός ατόμου και ότι η ανικανότητα να αποδείξει κανείς το νομικό δεσμό με τους κατιόντες του δεν αποτελεί παρέμβαση στην ιδιωτική ζωή ενός ατόμου. Προσθέτει ότι, στην προκειμένη περίπτωση, δεν υπήρξε ποτέ οικογενειακή σχέση εκ των πραγμάτων ούτε καμία εκδήλωση στοργής ή αγάπης μεταξύ του προσφεύγοντος και του τέκνου.

48. Επιπλέον, η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι η επιλογή του Έλληνα νομοθέτη να μην επιτρέψει καταρχήν, στη μόνη ένσταση που προβλέπεται από το άρθρο 1469 εδ. 5 του ΑΚ, στους άνδρες με τους οποίους η μητέρα διατηρούσε σεξουαλικές σχέσεις να αμφισβητήσουν την πατρότητα σχετικά με το γεννημένο τέκνο κατά τη διάρκεια του γάμου τείνει να προστατεύσει την ενότητα του οικογενειακού κυττάρου που αποτελείται από το σύζυγο της μητέρας, τη μητέρα και το τέκνο. Υπογραμμίζει επίσης ότι τα συναισθήματα ενός ατόμου που μεγαλώνει ένα τέκνο που δεν είναι το βιολογικό του τέκνο δεν είναι λιγότερο έντονα από εκείνα ενός βιολογικού γονέα. Προσθέτει ότι η αμφισβήτηση του τεκμηρίου της πατρότητας σχετικά με ένα τέκνο γεννημένο κατά τη διάρκεια του γάμου είναι εκείνη που παρουσιάζει τους περισσότερους κινδύνους για την οικογενειακή ζωή των εμπλεκόμενων προσώπων και κυρίως

του τέκνου. Διευκρινίζει ότι, αφενός, η αμφισβήτηση αυτή μπορεί να οδηγήσει στο να μείνει σε εκκρεμότητα το ζήτημα της σχέσης πατέρα και τέκνου, με όλον τον αντίκτυπο που αυτό μπορεί να έχει στο συναισθηματικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο για το τέκνο, και ότι, αφετέρου, η σχετική διένεξη δημιουργεί καταστάσεις ικανές να κλονίσουν τη σχέση του τέκνου, όχι μόνο με τον πατέρα του αλλά επίσης και με τη μητέρα του.

49. Άλλωστε, η Κυβέρνηση θεωρεί ότι η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή των μελών ενός οικογενειακού κυττάρου υπερέχει της ιδιωτικής ζωής ενός άνδρα που επιθυμεί να εξακριβώσει αν έχει κατιόντες ή προσπαθεί να αποδείξει μία σχέση με αυτούς, ακόμη περισσότερο όταν τα μέλη αυτά, με τη συμπεριφορά τους, δείχνουν ότι επιθυμούν να διαφυλαχθεί η οικογενειακή τους ζωή έτσι όπως είναι.

50. Στην εξεταζόμενη υπόθεση, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ο προσφεύγων δεν αποδεικνύει διόλου ότι είναι ο βιολογικός πατέρας της Χ. Εκτιμά ότι πρόκειται εδώ για μία μη αποδειχθείσα διαβεβαίωση και ότι ισχύει το ίδιο για τους ισχυρισμούς σύμφωνα με τους οποίους η σχέση του ενδιαφερόμενου με την Τ.Π. είχε διαρκέσει μέχρι το Μάρτιο 1999, ότι μέχρι τότε η Τ.Π. είχε αποκλειστικά σεξουαλικές επαφές με τον προσφεύγοντα και ότι η Τ.Π. δεν είχε αποκαλείψει σε αυτόν τον τελευταίο ότι η Χ. ήταν δική του κόρη παρά μόνο μετά από πιέσεις.

51. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι αρμόζει να γίνει διάκριση μεταξύ της παρούσας υπόθεσης και της υπόθεσης *Mizzi* (προαναφερόμενης) στην οποία, κατά τα λεγόμενά του, ο προσφεύγων (ο οποίος ήταν ο σύζυγος της μητέρας) στήριζε το δικαίωμά του αμφισβήτησης του τεκμηρίου της πατρότητας που κρινόταν σε μία ανισομέρεια μεταξύ του νόμιμου τεκμηρίου και της κοινωνικής πραγματικότητας καθώς ο προσφεύγων αυτός δεν είχε ποτέ σχέσεις με το τέκνο που θεωρείτο δικό του. Αντίθετα, η Κυβέρνηση εκτιμά ότι, στην προκειμένη περίπτωση, το τεκμήριο της πατρότητας που αποδεικνύεται από το άρθρο 1465 του ΑΚ ανταποκρίνεται στην κοινωνική πραγματικότητα λόγω του ότι ο Χ.Π. ήταν το πρόσωπο που γνώριζε η Χ. ότι ήταν ο πατέρας της από τη γέννησή της.

52. Επίσης, η Κυβέρνηση υποδεικνύει ότι η διαφορά μεταχείρισης μεταξύ των μελών ενός οικογενειακού κυττάρου – δηλαδή ο σύζυγος της μητέρας, η μητέρα και το τέκνο – και των ανδρών με τους οποίους η μητέρα διατηρούσε σεξουαλικές σχέσεις πριν από το γάμο της, δικαιολογείται από το γεγονός ότι οι σύζυγοι αναλαμβάνουν, λόγω της ισχύος του γάμου, αυξημένες οικονομικές και προσωπικές υποχρεώσεις. Προσθέτει ότι ο άνδρας που είχε σεξουαλικές σχέσεις με τη γυναίκα η οποία παντρεύτηκε έναν άλλο άνδρα και έγινε μητέρα, δεν βρίσκεται σε παρόμοια κατάσταση με εκείνη των μελών ενός οικογενειακού κυττάρου η οποία στηρίζεται στο γάμο, στο βαθμό που ο άνδρας αυτός δεν θα αναλάμβανε με κανένα τρόπο ισοδύναμες υποχρεώσεις με τις υποχρεώσεις τις οποίες αναλαμβάνουν οι σύζυγοι μεταξύ τους ή προς το τέκνο που γεννήθηκε κατά τη διάρκεια του γάμου. Συνεπώς, για τη Κυβέρνηση, η μη αναγνώριση, σε έναν άνδρα που βρίσκεται σε παρόμοια κατάσταση, των ίδιων δικαιωμάτων με εκείνα που αναγνωρίζονται στα μέλη ενός οικογενειακού κυττάρου, η οποία στηρίζεται στο γάμο, δεν αποτελεί μία διάκριση αντίθετη στο άρθρο 14 της Σύμβασης.

β) Ο προσφεύγων

53. Ο προσφεύγων αναφέρεται στην απόφαση *Kroon και λοιποί* (προαναφερόμενη) στην οποία, σύμφωνα με τον ίδιο, το Δικαστήριο είχε δηλώσει ότι ο σεβασμός της οικογενειακής ζωής απαιτούσε να υπερισχύσει η βιολογική και κοινωνική αλήθεια ενός νόμιμου τεκμηρίου. Επακαλείται επίσης την αντίθετη γνώμη των επτά μειοψηφούντων δικαστών του Άρειου Πάγου, συνεδριάζοντος σε ολομέλεια, στην παρούσα υπόθεση, και επίσης τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων (την απόφαση υπ' αριθ. 130/2000 του Πρωτοδικείου Πρέβεζας, και τις αποφάσεις υπ' αριθ. 391/2003 του Εφετείου Ιωαννίνων και υπ' αριθ. 720/2006 του Άρειου Πάγου) σύμφωνα με την οποία, κατά τα λεγόμενά του, η βιολογική συγγένεια και η έρευνα της αληθινής προέλευσης για τη δημιουργία ουσιαστικών οικογενειακών σχέσεων υπερέχουν της διατήρησης ψευδών συμβατικών οικογενειακών σχέσεων οι οποίες θα

είχαν ως μοναδικό στόχο να διατηρήσουν τα προσχήματα καλύπτοντας αληθινά γεγονότα και συναισθήματα.

54. Επίσης, ο προσφεύγων υπογραμμίζει ότι, αν η αγωγή του είχε γίνει δεκτή οριστικά από τα ελληνικά δικαστήρια, η αναγνώριση του τέκνου του θα μπορούσε να έχει επέλθει αυτόματα, κατά το άρθρο 1472 του ΑΚ, και προσθέτει ότι με αυτόν τον τρόπο θα υφίστατο σχετικά με το τέκνο εκ νέου ένα τεκμήριο πατρότητας, αυτή τη φορά του βιολογικού του πατέρα. Επιπλέον, εκτιμά ότι, εισάγοντας το εδάφιο 5 του άρθρου 1469 του ΑΚ, ο νομοθέτης επέλεξε την αποκατάσταση της αλήθειας, ακόμη και με τον κίνδυνο αυτή η τελευταία να επηρεάσει το τέκνο, και δέχτηκε να παραμεριστεί η ενδεχόμενη ψυχολογική βλάβη για το τέκνο μπροστά σε ένα ανώτερο συμφέρον, δηλαδή εκείνο του δεσμού του τέκνου με τον πραγματικό του πατέρα. Τέλος, θεωρεί ότι από το άρθρο 1469 εδ. 5 του ΑΚ προκύπτει ότι ο νομοθέτης δεν θέλησε να εμποδίσει τα μέλη της «βιολογικής αληθινής» οικογένειας να μπορέσουν να αναγνωριστούν μεταξύ τους και να δημιουργήσουν αυτήν την τελευταία μέσω της δικαστικής αναγνώρισης της πατρότητας.

55. Ο προσφεύγων υποστηρίζει, επιπλέον, ότι ο νομοθέτης, χορηγώντας στη μητέρα, κατά το άρθρο 1469 εδ. 4 του ΑΚ, ένα αυτόνομο δικαίωμα αμφισβήτησης του τεκμηρίου της πατρότητας χωρίς καμία προϋπόθεση, της επιτρέπει να προσπαθήσει να αποκαταστήσει τη βιολογική αλήθεια, και ένα ίδιο δικαίωμα δεν χορηγείται στο βιολογικό πατέρα: τούτο αναλογεί, κατά τα λεγόμενά του, στη στέρηση αυτού του τελευταίου κάθε δυνατότητας να αποδείξει το δεσμό συγγενείας του με το τέκνο του. Προσθέτει ότι μία διάκριση του είδους αυτού δεν μπορεί να γίνει δεκτή στην ευρωπαϊκή νομική τάξη.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Η ύπαρξη παρέμβασης στην «ιδιωτική ζωή» του προσφεύγοντος

56. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η έννοια της «οικογενειακής ζωής» που αναφέρεται στο άρθρο 8 της Σύμβασης δεν περιορίζεται μόνο στις σχέσεις

που στηρίζονται στο γάμο και μπορεί να συμπεριλάβει και άλλες σχέσεις «οικογενειακές» εκ των πραγμάτων όταν τα άτομα συγκατοικούν εκτός γάμου (*Keegan κατά Ιρλανδίας*, 26 Μαΐου 1994, § 44, σειρά Α αριθ. 290, και *Kroon και λοιποί*, προαναφερόμενη, § 30). Πράγματι, το άρθρο 8 της Σύμβασης πρέπει να επεκταθεί, όταν οι συνθήκες το προστάζουν, όσον αφορά τη σχέση που θα μπορούσε να αναπτυχθεί μεταξύ ενός τέκνου γεννημένου εκτός γάμου και του φυσικού του πατέρα. Από την άποψη αυτή, οι παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη περιλαμβάνουν τη φύση της σχέσης μεταξύ των φυσικών γονέων, καθώς και το ενδιαφέρον και το δεσμό που εκδηλώνει ο φυσικός πατέρας για το τέκνο πριν και μετά τη γέννηση (*Nylund κατά Φινλανδίας* (déc.), αριθ. 27110/95, CEDH 1999-VI, *Nekvedavicius κατά Γερμανίας* (déc.), αριθ. 46165/99, 19 Ιουνίου 2003, *L. κατά Ολλανδίας*, αριθ. 45582/99, § 36, CEDH 2004-IV, *Anayo κατά Γερμανίας*, αριθ. 20578/07, § 57, 21 Δεκεμβρίου 2010, και *Ahrens κατά Γερμανίας*, αριθ. 45071/09, § 58, 22 Μαρτίου 2012).

57. Το Δικαστήριο επισημαίνει αμέσως ότι ο προσφεύγων παραπονείται συγκεκριμένα για την έλλειψη δυνατότητας να αποδείξει ένα δεσμό πατρότητας απέναντι στο τέκνο του οποίου διαβεβαιώνει ότι είναι ο βιολογικός πατέρας. Επομένως, εκτιμά αναγκαίο να τεκμηριωθεί αρχικά αν οι σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ του προσφεύγοντος και του τέκνου μπορούν να αναλυθούν σε μία «οικογενειακή ζωή» κατά το άρθρο 8 της Σύμβασης (*Chavdarov*, προαναφερόμενη, § 39). Άρα, προκύπτει από τα γεγονότα της υπόθεσης ότι ο προσφεύγων δεν είδε πράγματι ποτέ το τέκνο ούτε διατήρησε κανένα συναισθηματικό δεσμό με αυτό, τουλάχιστον κατά την περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας η διαδικασία της αμφισβήτησης της πατρότητας βρισκόταν σε εκκρεμότητα (παράγραφοι 11-15 παραπάνω) – δεδομένου ότι ο προσφεύγων παντρεύτηκε την Τ.Π. ένα μήνα μετά την έκδοση της απόφασης υπ'αριθ. 18/2009 του Άρειου Πάγου. Υπό αυτές τις συνθήκες, το Δικαστήριο εκτιμά ότι ο δεσμός του προσφεύγοντος με το τέκνο αποτελεί μία ανεπαρκή βάση ως προς το νομικό μέρος και ως προς το πραγματικό μέρος για να μπορεί η επικαλούμενη σχέση να διέπεται από την έννοια της «οικογενειακής ζωής»

κατά την έννοια του άρθρου 8 § 1 της Σύμβασης (βλέπε, *τηρουμένων των αναλογιών*, *Nylund* και *Ahrens*, § 59, προαναφερόμενες).

58. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ωστόσο ότι το άρθρο 8 της Σύμβασης προστατεύει την «ιδιωτική» ζωή τόσο όσο και την «οικογενειακή» ζωή. Ήδη διαπίστωσε σε πολλές περιπτώσεις ότι οι διαδικασίες αναγνώρισης ή αμφισβήτησης της πατρότητας αφορούν την «ιδιωτική ζωή» του εικαζόμενου πατέρα κατά την έννοια αυτής της διάταξης, καθώς περιλαμβάνουν σημαντικές πτυχές της ταυτότητας αυτού του τελευταίου (*Rasmussen κατά Δανίας*, 28 Νοεμβρίου 1984, § 33, σειρά Α αριθ. 87, *Nylund*, προαναφερόμενη, *Yildirim κατά Αυστρίας* (déc.), αριθ. 34308/96, 19 Οκτωβρίου 1999, *Kruskovic κατά Κροατίας*, αριθ. 46185/08, § 20, 21 Ιουνίου 2011, και *Ahrens*, προαναφερόμενη, § 60). Το Δικαστήριο δεν διακρίνει καμία αιτία για να αποφανθεί διαφορετικά στην προκειμένη περίπτωση. Θεωρεί λοιπόν ότι η απόφαση να απορριφθεί η αγωγή αμφισβήτησης της πατρότητας του προσφεύγοντος αποτέλεσε παρέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής του ζωής. Μία τέτοια παρέμβαση θα ήταν αντίθετη στο άρθρο 8 της Σύμβασης, εκτός αν ήταν «προβλεπόμενη από το Νόμο», αν επεδίωκε έναν νόμιμο στόχο και αν ήταν «αναγκαία σε μία δημοκρατική κοινωνία».

β) Η απόδειξη της παρέμβασης

i) Παρέμβαση «προβλεπόμενη από το Νόμο»

59. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η απόφαση των εθνικών δικαστηρίων να απορρίψουν την αγωγή του προσφεύγοντος στηριζόταν στο άρθρο 1469 του ΑΚ, το οποίο απαριθμεί κατά περιοριστικό τρόπο τα άτομα που έχουν το δικαίωμα να ασκήσουν στο όνομά τους αγωγή αμφισβήτησης της πατρότητας· επομένως, η παρέμβαση ήταν «προβλεπόμενη από το Νόμο».

ii) Νόμιμος στόχος

60. Το Δικαστήριο εκτιμά άλλωστε ότι η παρέμβαση αυτή επεδίωκε επίσης ένα νόμιμο στόχο: περιορίζοντας τον αριθμό των ατόμων και αποκλείοντας τους άνδρες με τους οποίους η μητέρα είχε σεξουαλικές επαφές πριν από το γάμο της από τον κύκλο των ατόμων που νομιμοποιούνταν να αμφισβητήσουν την πατρότητα σχετικά με το τέκνο που γεννήθηκε κατά τη διάρκεια του γάμου, το άρθρο 1469 του ΑΚ, έτσι όπως εφαρμόστηκε στην συγκεκριμένη περίπτωση, αποσκοπούσε να προστατεύσει τα μέλη του οικογενειακού κυττάρου από άτοπα αιτήματα και από κινδύνους αδικίας στην περίπτωση που τα δικαστήρια οδηγούνταν να διαπιστώσουν περιστατικά που ανάγονταν στο περασμένο παρελθόν (βλέπε, *τηρουμένων των αναλογιών, Backlund κατά Φινλανδίας*, αριθ. 36498/05, § 43, 6 Ιουλίου 2010). Η επίδικη παρέμβαση αποσκοπούσε λοιπόν να προστατεύσει «τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του άλλου».

iii) Αναγκαιότητα παρέμβασης

61. Άλλωστε, προκειμένου να προσδιορίσει αν η παρέμβαση ήταν «αναγκαία σε μία δημοκρατική κοινωνία», το Δικαστήριο αναφέρεται στις αρχές που τεκμηριώνονται από τη νομολογία του. Πρέπει να εξετάσει, υπό το φως όλης της υπόθεσης, αν οι λόγοι που επικαλούνται για να την δικαιολογήσουν ήταν εφαρμοστέοι και επαρκείς σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 8 της Σύμβασης. Αναμφίβολα, η εξέταση των στοιχείων που εξυπηρετούν καλύτερα το συμφέρον του τέκνου είναι πάντα ζωτικής σημασίας σε κάθε υπόθεση αυτού του είδους. Πρέπει επίσης να έχουμε κατά νου ότι οι εθνικές αρχές τυγχάνουν άμεσων σχέσεων με όλους τους ενδιαφερόμενους. Το Δικαστήριο λοιπόν δεν έχει κανένα καθήκον να υποκαταστήσει τις εθνικές αρχές για να ρυθμίσει τα ζητήματα της αμφισβήτησης της πατρότητας, αλλά πρέπει να εκτιμήσει υπό το πρίσμα της Σύμβασης τις αποφάσεις που οι ανωτέρω εξέδωσαν κατά την άσκηση της εξουσίας τους αξιολόγησης (βλέπε, *τηρουμένων των αναλογιών, Sommerfeld κατά Γερμανίας*, [GC], αριθ. 31871/96, § 62, CEDH 2003-VIII).

62. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, αν η έκβαση της αγωγής του προσφεύγοντος ήταν για εκείνον ευνοϊκή, αυτός ο τελευταίος θα είχε λάβει το πλήρες νομικό καθεστώς του πατέρα του τέκνου και όλοι οι δεσμοί μεταξύ του τέκνου αυτού, που είχε γεννηθεί κατά τη διάρκεια του γάμου της Τ.Π. με τον Χ.Π., με τον Χ.Π. – που ήταν ο εικαζόμενος πατέρας του – θα είχαν επηρεαστεί. Η επίδικη διαδικασία είχε άρα έναν στόχο απολύτως διαφορετικό και μία εμβέλεια πολύ μεγαλύτερη από την απλή απόδειξη της βιολογικής πατρότητας (*Ahrens*, προαναφερόμενη, § 67). Από την άποψη αυτή, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι μία απλή βιολογική συγγένεια στερημένη από όλα τα νομικά ή πραγματικά στοιχεία που υποδεικνύουν την ύπαρξη μίας στενής προσωπικής σχέσης δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής για να επιφέρει την προστασία του άρθρου 8 (*L. κατά Ολλανδίας*, προαναφερόμενη, § 37).

63. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, για να αποφανθεί σχετικά με την ευρύτητα του περιθωρίου εκτίμησης που πρέπει να αναγνωριστεί στο Κράτος σε μία υπόθεση η οποία εγείρει ζητήματα γύρω από το άρθρο 8 της Σύμβασης, πρέπει να ληφθεί υπόψη ένας συγκεκριμένος αριθμός παραγόντων. Όταν μία πτυχή ιδιαίτερος σημαντική της ύπαρξης ή της ταυτότητας ενός ατόμου διακυβεύεται, το περιθώριο για το Κράτος είναι συνήθως περιορισμένο. Από την άποψη αυτή, η έκφραση «κάθε άτομο» στο άρθρο 8 αποβλέπει τόσο στο τέκνο όσο και στον εικαζόμενο πατέρα. Αφενός, κάθε άτομο έχει ζωτικό συμφέρον, που προστατεύεται από τη Σύμβαση, να έχει πρόσβαση σε πληροφορίες που του επιτρέπουν να ανακαλύψει την αλήθεια σχετικά με μία σημαντική πτυχή της ταυτότητάς του και να αποκλείσει κάθε σχετική αβεβαιότητα. Αφετέρου, είναι αναμφισβήτητο ότι ένας εικαζόμενος πατέρας πρέπει να προστατεύεται κατά των αιτημάτων που έχουν σχέση με περιστατικά που ανάγονται σε ένα περασμένο παρελθόν. Τέλος, επιπλέον αυτής της σύγκρουσης συμφερόντων, άλλα συμφέροντα μπορούν να ληφθούν υπόψη, όπως εκείνα τρίτων, κυρίως της οικογένειας του εικαζόμενου πατέρα, καθώς και το γενικό συμφέρον της νομικής ασφάλειας (*Backlund*, προαναφερόμενη, § 46).

64. Αλλωστε, όταν δεν υπάρχει συναίνεση στα Κράτη Μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, είτε πρόκειται για τη σημασία σχετικά με το συμφέρον που διακυβεύεται είτε για τους καλύτερους τρόπους προστασίας του, ιδίως όταν η υπόθεση εγείρει λεπτά ηθικά ζητήματα, το περιθώριο εκτίμησης είναι ευρύτερο (*S.H. και λοιποί κατά Αυστρίας* [GC], αριθ. 57813/00, § 94, 3 Νοεμβρίου 2011).

65. Έχοντας λάβει υπόψη την απουσία συναίνεσης στη νομοθεσία των Κρατών Μελών πάνω στο σημείο αυτό και το ευρύτερο περιθώριο εκτίμησής τους στο θέμα του νομικού καθεστώτος, το Δικαστήριο θεωρεί ότι το ζήτημα της γνώσης αν ο επικαλούμενος βιολογικός πατέρας θα έπρεπε να έχει την άδεια να αμφισβητήσει την πατρότητα σχετικά με ένα τέκνο γεννημένο κατά τη διάρκεια του γάμου της μητέρας του με έναν άλλο άνδρα ανήκει στο περιθώριο εκτίμησης των Κρατών (βλέπε, *τηρουμένων των αναλογιών, Ahrens*, προαναφερόμενη, § 75).

66. Το Δικαστήριο παρατηρεί ως προς τούτο ότι τα στοιχεία συγκριτικού δικαίου τα οποία διαθέτει, έτσι όπως τεκμηριώνονται στην προαναφερόμενη απόφαση *Chavdarov*, αποκαλύπτουν την απουσία μίας κοινής προσέγγισης στη νομοθεσία των χωρών που έχουν υπογράψει τη Σύμβαση σχετικά με το σημείο της γνώσης αν πρέπει να επιτρέπεται στο βιολογικό πατέρα να αμφισβητήσει το τεκμήριο πατρότητας που έχει σχέση με τα φυσικά τέκνα του. Η εσωτερική νομοθεσία ορισμένων χωρών επιτρέπει στο βιολογικό πατέρα να αμφισβητήσει στο τεκμήριο της πατρότητας του συζύγου (παράγραφος 32 παραπάνω), ενώ σε άλλες χώρες ο βιολογικός πατέρας δεν διαθέτει αυτό το διαδικαστικό δικαίωμα (παράγραφος 33 παραπάνω). Σε ορισμένα Κράτη Μέλη, ο νομοθέτης επέλεξε να χορηγήσει αυτό το δικαίωμα στο βιολογικό πατέρα μόνο σε περιπτώσεις που η κοινωνική αλήθεια δεν ανταποκρίνεται στη νομικά αποδεδειγμένη γονική σχέση (παράγραφος 32 παραπάνω). Σύμφωνα με άλλες νομοθεσίες, οι δημόσιες αρχές είναι εκείνες που μπορούν να παρέμβουν στο αίτημα του βιολογικού πατέρα και ενδεχομένως να αμφισβητήσουν το τεκμήριο της πατρότητας σχετικά με τα φυσικά του τέκνα (στο τέλος της παράγραφου 32 παραπάνω).

67. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι το άρθρο 1469 του ΑΚ αναγνωρίζει το δικαίωμα αμφισβήτησης της πατρότητας σχετικά με ένα τέκνο γεννημένο κατά τη διάρκεια του γάμου στο σύζυγο της μητέρας (εδάφιο 1), στους γονείς του τελευταίου αν εκείνος απεβίωσε χωρίς να έχει χάσει το δικαίωμα να εισαγάγει μία αγωγή του είδους αυτού (εδάφιο 2), στο τέκνο (εδάφιο 3), στη μητέρα (εδάφιο 4), και στον άνδρα με τον οποίο η μητέρα, χωρισμένη από τραπέζης και κοίτης από το σύζυγό της, είχε μία διαρκή σχέση και σεξουαλικές επαφές κατά την κρίσιμη περίοδο της σύλληψης (εδάφιο 5). Είναι λοιπόν ξεκάθαρο ότι η κύρια επιλογή του νομοθέτη ήταν να περιορίσει τα άτομα που είχαν δικαίωμα αμφισβήτησης της πατρότητας στα μέλη του οικογενειακού κυττάρου, ήτοι στο σύζυγο της μητέρας, στη μητέρα και στο ίδιο το τέκνο.

68. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, επικουρικώς, ο νομοθέτης προέβλεψε δύο ενστάσεις, οι οποίες ρητώς υποδεικνύονται και διέπονται από κάποιους όρους: οι γονείς του αποβιώσαντος συζύγου (εδάφιο 2) και ο άνδρας με τον οποίο η μητέρα, χωρισμένη από τραπέζης και κοίτης από το σύζυγό της, είχε διαρκείς σχέσεις (εδάφιο 5). Η πρώτη ένσταση, υπογραμμίζει η Κυβέρνηση στις παρατηρήσεις της, εξηγείται από το γεγονός ότι οι γονείς του αποβιώσαντος συζύγου βρίσκονται σε μία θέση ισοδύναμη με εκείνη του τελευταίου όσον αφορά ορισμένες οικονομικές υποχρεώσεις: το τέκνο έχει δικαίωμα στην κληρονομία τους, και μάλιστα δικαίωμα στη νόμιμη μοίρα (άρθρα 1813 και 1825 του ΑΚ)· επιπλέον, με την ιδιότητά τους των εγγυτέρων συγγενών του τέκνου στην πατρική γραμμή, είναι δυνατόν να πρέπει να αναλάβουν την υποχρέωση συντήρησης ως προς το τέκνο. Η δεύτερη ένσταση που προβλέπεται στο εδάφιο 5 έγκειται, σύμφωνα με την Κυβέρνηση, στους παρακάτω λόγους: η βιολογική αλήθεια και η κοινωνική αλήθεια συγκλίνουν στον άνδρα με τον οποίο η μητέρα διατηρεί διαρκή εξωσυζυγική σχέση. Επίσης, εφόσον η σχέση μεταξύ των συζύγων διαταράσσεται σοβαρά, εφόσον η συγκατοίκησή τους διακόπτεται και δεν έχουν πιθανόν πια την πρόθεση να διάγουν κοινό βίο, δεν υπάρχει πλέον οικογενειακό περιβάλλον κατάλληλο να αναλάβει το καθήκον που κανονικά του ανήκει, δηλαδή την ανατροφή του

τέκνου. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, δεν πρέπει να θεωρούνται παράλογα τα στοιχεία αυτά.

69. Άλλωστε, το Δικαστήριο σημειώνει ότι τα δικαστήρια που κλήθηκαν να εξετάσουν την παρούσα υπόθεση θέλησαν να χορηγήσουν ειδική προστασία στην εγκατασταθείσα οικογένεια και απέρριψαν τα επιχειρήματα του προσφεύγοντος ο οποίος υποστήριξε την επέκταση της κατάστασής του του εδαφίου 5 του άρθρου 1469 του ΑΚ. Σημειώνει έτσι ότι το Εφετείο απέρριψε τον προσφεύγοντα θεωρώντας ότι, λαμβανομένης υπόψη της ανάγκης προστασίας του γάμου, της οικογένειας και του συμφέροντος του τέκνου, δικαιολογείται να μην επεκταθεί η λίστα των ατόμων που αναφέρονται στο άρθρο 1469 του ΑΚ. Επισημαίνει, επίσης, ότι ο Άρειος Πάγος υπογράμμισε επιπλέον ότι ο περιορισμός των δικαιωμάτων των τρίτων, όπως του προσφεύγοντος, δικαιολογείται από την ανάγκη να διαφυλαχθεί η οικογενειακή ενότητα, όταν κανένα από τα άμεσα ενδιαφερόμενα μέλη (σύζυγος της μητέρας, μητέρα και τέκνο) δεν επιθυμούσε την τροποποίηση της υπάρχουσας κατάστασης.

70. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει, επιπλέον, ότι τα Κράτη έχουν λόγους που αποσκοπούν στην ασφάλεια των νομικών και οικογενειακών σχέσεων για την εφαρμογή ενός γενικού τεκμηρίου σύμφωνα με το οποίο ένας παντρεμένος άνδρας εικάζεται ότι είναι ο πατέρας των τέκνων της συζύγου του. Ως προς το Δικαστήριο, δικαιολογείται ότι τα εθνικά δικαστήρια δίνουν μεγαλύτερη σημασία στα συμφέροντα του τέκνου και της οικογένειας στην οποία το τέκνο αυτό ζει παρά σε εκείνα ενός «αιτούντος-ενάγοντος» που προσπαθεί να αποδείξει ένα βιολογικό γεγονός (*Nylund*, προαναφερόμενη).

71. Το Δικαστήριο εκτιμά λοιπόν ότι οι αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων αποσκοπούσαν στο σεβασμό της βούλησης του νομοθέτη, η οποία έγκειτο στο να υπερισχύσει μία υπάρχουσα οικογενειακή σχέση μεταξύ του τέκνου και του νόμιμου πατέρα του – ο δεύτερος παρέχοντας καθημερινά τις φροντίδες του ως γονέας στο πρώτο – συγκριτικά με μία σχέση μεταξύ του τέκνου και του επικαλούμενου βιολογικού πατέρα του.

72. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει επίσης ότι τα γεγονότα της υπόθεσης έρχονται να στηρίζουν την προσέγγιση που υποστηρίζει ο νομοθέτης στο άρθρο 1469 του ΑΚ, και τη θέση των ελληνικών δικαστηρίων στην παρούσα υπόθεση. Στην προκειμένη περίπτωση, προκύπτει ότι η Τ.Π. δεν αμφισβήτησε ποτέ την πατρότητα του Χ.Π., ότι, σε όλα τα έγγραφα που κατέθεσε εκείνη ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων, υποδείκνυε αντιθέτως ότι ο πατέρας του τέκνου της ήταν ο Χ.Π. και ότι η μόνη διαφωνία που είχε μαζί του μετά τη λύση του γάμου τους είχε να κάνει με την επιμέλεια του τέκνου (παράγραφος 9 παραπάνω). Προκύπτει επιπλέον ότι, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας που κίνησε ο προσφεύγων, η στάση του Χ.Π., της Τ.Π. και της μητέρας αυτής της τελευταίας που εκπροσωπούσε τη Χ. έδειχνε την επιθυμία τους να μην επιτραπεί η αμφισβήτηση της υπάρχουσας οικογενειακής κατάστασης. Προκύπτει επίσης ότι η Τ.Π., ακόμη και μετά την απαγγελία του διαζυγίου, δεν αμφισβήτησε την πατρότητα του Χ.Π., γεγονός που οδηγεί στη σκέψη ότι δεν είχε αμφιβολίες για την ταυτότητα του βιολογικού πατέρα του τέκνου της. Για αυτόν το λόγο, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, αναγκαστικά, η μητέρα είναι το άτομο που γνωρίζει καλύτερα από όλους τη βιολογική αλήθεια όσον αφορά το τέκνο της· μία ιδιαίτερη σημασία πρέπει λοιπόν να αποδοθεί στη στάση της (βλέπε, *τηρουμένων των αναλογιών, Nylund*, προαναφερόμενη).

73. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι μπορούμε να συμπεράνουμε από την απόφασή του *Anayo* (προαναφερόμενη) ότι, δυνάμει του άρθρου 8 της Σύμβασης, τα Κράτη υποχρεούνται να ερευνήσουν αν έγκειται στο ανώτερο συμφέρον του τέκνου να επιτραπεί στον βιολογικό πατέρα να αναπτύξει μία σχέση μαζί του, για παράδειγμα χορηγώντας ένα δικαίωμα επίσκεψης. Ωστόσο, τούτο δεν εμπεριέχει απαραίτητα μία υποχρέωση στηριζόμενη στη Σύμβαση να επιτραπεί στον βιολογικό πατέρα να αμφισβητήσει το καθεστώς του νόμιμου πατέρα (*Ahrens*, προαναφερόμενη, § 74).

74. Βέβαια, όταν ο προσφεύγων άσκησε, την 20ή Οκτωβρίου 2009, την προσφυγή του ενώπιον του Πρώτου Τμήματος του Άρειου Πάγου προκειμένου να εξεταστεί ο δεύτερος λόγος του αναίρεσης, η κοινωνική πραγματικότητα είχε τροποποιηθεί και αντιστοιχούσε έκτοτε στη βιολογική πραγματικότητα

έτσι όπως περιγράφεται από τον προσφεύγοντα. Πράγματι, ο προσφεύγων είχε παντρευτεί την Τ.Π. την 29η Ιουλίου 2009, δηλαδή λίγο περισσότερο από ένα μήνα μετά την έκδοση της απόφασης υπ' αριθ. 18/2009 του Άρειου Πάγου συνεδριάζοντας σε ολομέλεια. Είναι προφανές ότι την ημερομηνία κατά την οποία ο Άρειος Πάγος εξέδωσε την απόφασή του, δεν ήταν σε θέση να λάβει υπόψη αυτήν τη νέα κοινωνική πραγματικότητα, καθώς ο γάμος δεν είχε ακόμη λάβει χώρα. Αντιθέτως, η πραγματικότητα αυτή μπορούσε να ληφθεί υπόψη από το Πρώτο Τμήμα, όταν ο Άρειος Πάγος εξέδωσε την απόφασή του της 6ης Δεκεμβρίου 2010, αλλά δεν προκύπτει από τη δικογραφία ότι ο προσφεύγων την επικαλέστηκε στις παρατηρήσεις του ενώπιόν του.

75. Υπό αυτούς τους όρους, η απόρριψη της αγωγής του προσφεύγοντος δεν αποκαλύπτει καμία προσβολή στο δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής του ζωής.

76. Έχοντας λάβει υπόψη όσα προαναφέρθηκαν, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν υπήρξε παράβαση του άρθρου 8 της Σύμβασης λαμβανομένου υπόψη μεμονωμένα.

77. Όσο για την αιτίαση σχετικά με την παράβαση του άρθρου 8 της Σύμβασης λαμβανομένου υπόψη σε συνδυασμό με το άρθρο 14 της Σύμβασης, το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων παραπονείται για το γεγονός ότι το άρθρο 1469 του ΑΚ δεν του αναγνωρίζει τη νομιμοποίηση του νομικώς ενεργείν ενώ επιτρέπει σε πέντε διαφορετικές κατηγορίες ατόμων να ασκήσουν αγωγή αμφισβήτησης της πατρότητας. Από την άποψη αυτή, το Δικαστήριο αναφέρεται στις θεωρήσεις του ως προς την αναλογία της παρέμβασης και, ιδίως, στην απουσία συναίνεσης μεταξύ των Κρατών Μελών. Υπενθυμίζει ότι η απόφαση των ελληνικών δικαστηρίων, στην παρούσα υπόθεση, να ευνοήσουν την υπάρχουσα οικογενειακή σχέση την εποχή των γεγονότων μεταξύ του τέκνου και των νόμιμων γονέων του σε σύγκριση με τη σχέση με τον επικαλούμενο βιολογικό πατέρα του – η απόφαση αυτή αφορούσε άλλωστε τη δυνατότητα απόδειξης ενός νομικού δεσμού σχετικά με την τελευταία αυτή σχέση – ανήκει στο περιθώριο εκτίμησης του εναγομένου Κράτους (βλέπε, *τηρουμένων των αναλογιών, Ahrens*, προαναφερόμενη, § 89).

78. Συνεπώς, δεν υπήρξε ούτε παράβαση του άρθρου 8 της Σύμβασης λαμβανομένου υπόψη σε συνδυασμό με το άρθρο 14 της Σύμβασης.

II. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΕΣ ΠΑΡΑΒΑΣΕΙΣ

79. Ο προσφεύγων παραπονείται ότι στερήθηκε ενός αποτελεσματικού ένδικου μέσου, με την αιτιολογία ότι η αγωγή του δεν έγινε δεκτή από τα ελληνικά δικαστήρια. Επικαλείται το άρθρο 13 της Σύμβασης σε συνδυασμό με τα άρθρα 8 και 14 της Σύμβασης.

80. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν είναι απαραίτητο να εξεταστεί αυτή η αιτίαση διότι συγχέεται με εκείνη που εξέτασε υπό το πρίσμα των άρθρων 8 και 14 της Σύμβασης. Αρμόζει λοιπόν να απορριφθεί αυτό το μέρος της προσφυγής, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Σύμβασης.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

1. *Κηρύσσει*, ομοφώνως, την αιτίαση που απορρέει από το άρθρο 8 της Σύμβασης, ληφθέν υπόψη μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 14, παραδεκτή και το υπόλοιπο της προσφυγής απαράδεκτο·
2. *Αποφαίνεται*, με πέντε ψήφους υπέρ έναντι δύο ψήφων κατά, ότι δεν υπήρξε παράβαση του άρθρου 8 της Σύμβασης, ληφθέντος υπόψη μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 14 της Σύμβασης.

Συνετάγη στη γαλλική γλώσσα, κατόπιν κοινοποιήθηκε γραπτώς την 9η Οκτωβρίου 2014, κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού του Δικαστηρίου.

SOREN NIELSEN

Γραμματέας

ISABELLE BERRO-LEFEVRE

Πρόεδρος

Στην παρούσα απόφαση βρίσκεται συνημμένα, σύμφωνα με τα άρθρα 45 § 2 της Σύμβασης και 74 § 2 του κανονισμού, η έκθεση της ξεχωριστής γνώμης των Δικαστών LAFFRANQUE και PINTO DE ALBUQUERQUE.

I.B.L.

S.N.

ΑΠΟΦΑΣΗ Μ. ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΞΕΧΩΡΙΣΤΗ ΓΝΩΜΗ**ΑΝΤΙΘΕΤΗ ΓΝΩΜΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ LAFFRANQUE
ΚΑΙ PINTO DE ALBUQUERQUE**

1. Το κλασικό τεκμήριο *pater is est quem nuptiae demonstrant* («ο πατέρας είναι εκείνος που ο γάμος ορίζει») εκ νέου τίθεται υπό αμφισβήτηση ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου («το Δικαστήριο»). Σύμφωνα με αυτό το νομικό πλάσμα, η πατρότητα τεκμαίρεται από τη μητρότητα και το γάμο, και η πατρότητα του τέκνου μίας παντρεμένης γυναίκας συνδέεται αυτόματα με το σύζυγο της μητέρας. Στην προκειμένη περίπτωση, μας είναι αδύνατο να συμφωνήσουμε με τη γνώμη της πλειοψηφίας του Τμήματος, διότι εκτιμούμε ότι αυτή η τελευταία δεν συναινεί στην περίπτωση αυτή με τη νομολογία του Δικαστηρίου¹.

Η αρχή της υπεροχής της βιολογικής πραγματικότητας στις αγωγές απόδειξης ή αποκήρυξης της πατρότητας και της μητρότητας

2. Κάθε άτομο έχει ζωτικό συμφέρον, που προστατεύεται από το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου («η Σύμβαση»), να γνωρίζει την αλήθεια όσον αφορά την ταυτότητά του και να αποκλείει κάθε αβεβαιότητα ως προς το ζήτημα αυτό. Ισχύει το ίδιο για τους δεσμούς πατρότητας και μητρότητας. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι ο εικαζόμενος πατέρας πρέπει να προστατεύεται από τα αιτήματα που σχετίζονται με γεγονότα που ανάγονται σε ένα περασμένο παρελθόν, αλλά δεν υπάρχει επίσης αμφιβολία ότι ο βιολογικός πατέρας πρέπει να έχει τη δυνατότητα, σε μία λογική προθεσμία

¹ Δεν είναι η πρώτη φορά που συμβαίνει αυτό, όπως το υπογράμμισαν οι Δικαστές PINTO DE ALBUQUERQUE και KELLER στην ξεχωριστή τους γνώμη που επισυνάπτεται στην υπόθεση *Iyilik κατά Τουρκίας*, αριθ. 2899/05, 6 Δεκεμβρίου 2011.

από την ημέρα κατά την οποία έμαθε για τη γέννηση του τέκνου και για το δεσμό της πατρότητας, να αμφισβητήσει την τεκμαιρόμενη πατρότητα ενός τρίτου. Τέλος, επιπλέον αυτής της σύγκρουσης συμφερόντων, άλλα συμφέροντα μπορούν να ληφθούν υπόψη, όπως εκείνα του ίδιου του τέκνου και τρίτων, κυρίως των αντίστοιχων οικογενειών του εικαζόμενου πατέρα και του βιολογικού πατέρα, καθώς και το γενικό συμφέρον της νομικής ασφάλειας².

Κατά συνέπεια, μία κατάσταση σύμφωνα με την οποία ένα νόμιμο τεκμήριο μπορεί να υπερισχύει κατά απόλυτο τρόπο μίας βιολογικής πραγματικότητας δεν μπορεί να είναι συμβατή με την υποχρέωση της εγγύησης του αποτελεσματικού «σεβασμού» της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, ακόμη και λαμβανομένου υπόψη του περιθωρίου εκτίμησης του οποίου χαίρουν τα Κράτη. Το Δικαστήριο σε πολλές περιπτώσεις αποφάσισε την παράβαση του άρθρου 8 της Σύμβασης λόγω της έλλειψης δυνατότητας να υπερισχύσει η βιολογική πραγματικότητα ενός νόμιμου τεκμηρίου πατρότητας. Πράγματι, η αρχή που τίθεται από τη Σύμβαση στις υποθέσεις απόδειξης ή αποκλήρυξης της πατρότητας και της μητρότητας είναι εκείνη της υπεροχής της βιολογικής πραγματικότητας ως προς τα νομικά πλάσματα³. Όμως, η νόμιμη

² *Rasmussen κατά Δανίας*, 28 Νοεμβρίου 1984, σειρά Α αριθ. 87, *Nylund κατά Φινλανδίας* (déc.), αριθ. 27110/95, CEDH 1999-VI, και *Yildirim κατά Αυστρίας* (déc.), αριθ. 34308/96, 19 Οκτωβρίου 1999, και *Backlund κατά Φινλανδίας*, αριθ. 36498/05, § 43, 6 Ιουλίου 2010, και ιδίως σχετικά με το συμφέρον του τέκνου, η ξεχωριστή γνώμη των Δικαστών LAFFRANQUE και KSENIJA συνημμένη στην υπόθεση *Κωνσταντινίδης κατά Ελλάδας*, αριθ. 58809/09, 3 Απριλίου 2014.

³ Από την υπόθεση *Shofman κατά Ρωσίας*, αριθ. 74826/01, §§ 39 και 46, 24 Νοεμβρίου 2005, το Δικαστήριο υποστήριξε αυτήν την υπεροχή χωρίς να υπεκφεύγει, για παράδειγμα στις υποθέσεις *Mizzi κατά Μάλτας*, αριθ. 26111/02, § 89, CEDH 2006-I, *Paulik κατά Σλοβακίας*, αριθ. 10699/05, § 58, CEDH 2006-XI, *Tavli κατά Τουρκίας*, αριθ. 11449/02, § 36, 9 Νοεμβρίου 2006, *Φοινικαρίδου κατά Κύπρου*, αριθ. 23890/02, § 65, 20 Δεκεμβρίου 2007,

απόλυτη απαγόρευση στο βιολογικό πατέρα να αμφισβητήσει την τεκμαιρόμενη πατρότητα του τέκνου θα ερχόταν σε σύγκρουση με την εν λόγω αρχή.

Η ερμηνεία του ελληνικού δικαίου από τις εθνικές αρχές

3. Το άρθρο 1469 του ελληνικού Αστικού Κώδικα αναγνωρίζει στα κάτωθι άτομα το δικαίωμα να αμφισβητήσουν την πατρότητα σχετικά με ένα τέκνο γεννημένο κατά τη διάρκεια του γάμου: στο σύζυγο της μητέρας (εδάφιο 1)· στους γονείς αυτού του τελευταίου αν εκείνος απεβίωσε χωρίς να έχει χάσει το δικαίωμα άσκησης μίας αγωγής του είδους αυτού (εδάφιο 2)· στο τέκνο (εδάφιο 3)· στη μητέρα του τέκνου (εδάφιο 4)· στον άνδρα με τον οποίο η μητέρα, χωρισμένη από τραπέζης και κοίτης από το σύζυγό της, διατηρούσε μία σταθερή σχέση και είχε σεξουαλικές επαφές κατά τη διάρκεια της κρίσιμης περιόδου της σύλληψης (εδάφιο 5). Είναι λοιπόν ξεκάθαρο ότι ο βασικός σκοπός του νομοθέτη ήταν να περιορίσει το φάσμα των ατόμων που έχουν το δικαίωμα να αμφισβητήσουν την πατρότητα.

4. Η απόδειξη του εδαφίου 5 έγκειται σύμφωνα με την Κυβέρνηση στους εξής λόγους: η βιολογική πραγματικότητα και η κοινωνική πραγματικότητα συγκλίνουν στον άνδρα με τον οποίο η μητέρα διατηρεί διαρκή εξωσυζυγική σχέση. Επίσης, εφόσον η σχέση μεταξύ των συζύγων διαταράσσεται σοβαρά, εφόσον η συγκατοίκησή τους διακόπτεται και δεν έχουν πιθανόν πια την πρόθεση να διάγουν κοινό βίο, δεν υπάρχει πλέον οικογενειακό περιβάλλον κατάλληλο να αναλάβει την αποστολή που κανονικά

Grönmark κατά Φινλανδίας, αριθ. 17038/04, § 55, 6 Ιουλίου 2010, *Röman κατά Φινλανδίας*, αριθ. 13072/05, § 60, 29 Ιανουαρίου 2013, *Ostace κατά Ρουμανίας*, αριθ. 12547/06, §§ 50 και 51, 25 Φεβρουαρίου 2014, και *Tsvetelin Petkov κατά Βουλγαρίας*, αριθ. 2641/06, § 58, 15 Ιουλίου 2014. Ωστόσο, τόσο στην υπόθεση *Iyilik κατά Τουρκίας* όσο και στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο επέλεξε να αποκλίνει από την προηγούμενη νομολογία.

του ανήκει, δηλαδή την ανατροφή του τέκνου. Υπό το φως μίας κυριολεκτικής ερμηνείας του εδαφίου 5 του άρθρου 1469, μόνο στον άνδρα που είχε μία σταθερή σχέση και σεξουαλικές επαφές με τη μητέρα κατά τη διάρκεια της κρίσιμης περιόδου της σύλληψης επιτρέπεται να αμφισβητήσει την πατρότητα του τέκνου και να ανατρέψει το τεκμήριο της γέννησης κατά τη διάρκεια του γάμου που ορίζεται από το άρθρο 1465 του Αστικού Κώδικα. Σύμφωνα με την Κυβέρνηση, εισάγοντας αυτόν τον κανόνα, ο νομοθέτης επιθυμούσε να αποκλείσει τη δυνατότητα για το βιολογικό πατέρα να αμφισβητήσει το τεκμήριο της πατρότητας που απορρέει από το άρθρο 1465 όταν, κατά τη διάρκεια της κρίσιμης περιόδου της σύλληψης, η μητέρα ζούσε μαζί με το σύζυγό της εικαζόμενο πατέρα του τέκνου. Ο σκοπός συνίστατο στην προστασία της συζυγικής ζωής και κυρίως του θεσμού της οικογένειας κατά των αγωγών που επιχειρούσαν να επιφέρουν τη διάλυσή τους.

5. Ωστόσο, δεν βλέπουμε για ποιο λόγο ο άνδρας που είχε σταθερή σχέση και σεξουαλικές επαφές με τη μητέρα κατά τη διάρκεια της κρίσιμης περιόδου της σύλληψης και ενώ εκείνη δεν ήταν ακόμη παντρεμένη και δεν είχε συζυγική ζωή με τον εικαζόμενο πατέρα του τέκνου σύμφωνα με το άρθρο 1465, θα έπρεπε να στερείται της δυνατότητας να αμφισβητήσει την πατρότητα του τέκνου. Η απουσία συζυγικής ζωής τη στιγμή της σύλληψης, που απαιτείται από το άρθρο 1469 για να επιτραπεί η αμφισβήτηση της πατρότητας στο βιολογικό πατέρα, δεν γίνεται αντιληπτή μόνο όταν οι σύζυγοι έχουν χωρίσει από τραπέζης και κοίτης, αλλά κατά μείζονα λόγο όταν ο γάμος δεν έχει τελεστεί ακόμη, όπως στην προκειμένη περίπτωση. Ο περιορισμός από τον ελληνικό Νόμο, έτσι όπως ερμηνεύτηκε από τον Άρειο Πάγο, ως προς την αγωγή αμφισβήτησης της πατρότητας στην περίπτωση της μητέρας χωρισμένης από τραπέζης και κοίτης από το σύζυγό της είναι παράλογος: η αγωγή αυτή θα έπρεπε γίνει δεκτή κατά μείζονα λόγο για την περίοδο πριν από το γάμο της

μητέρας με τον εικαζόμενο πατέρα, όταν οι σεξουαλικές σχέσεις μεταξύ του βιολογικού πατέρα και της μητέρας ήταν απολύτως νόμιμες⁴.

6. Η Ελληνική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι αναγνωρίζοντας στον προσφεύγοντα το δικαίωμα να αμφισβητήσει την πατρότητα α) θα άφηνε το τέκνο δίχως προστασία, β) θα το επηρέαζε ψυχολογικά και γ) θα διατάρασσε την υπάρχουσα οικογενειακή ειρήνη. Όσον αφορά το πρώτο επιχείρημα της Κυβέρνησης, πρέπει να σημειωθεί ότι αν η αγωγή σχετικά με την πατρότητα είχε γίνει δεκτή από τα ελληνικά δικαστήρια στην προκειμένη περίπτωση, τότε η δικαστική αναγνώριση του τέκνου θα επερχόταν αυτόματα, από το γεγονός της εφαρμογής κατ' αναλογίαν του άρθρου 1472 § 2 του Αστικού Κώδικα. Τούτο σημαίνει ότι το τέκνο θα καλυπτόταν εκ νέου από ένα τεκμήριο πατρότητας, και αυτή τη φορά του πραγματικού πατέρα. Έτσι, είναι προφανές ότι η διάταξη του άρθρου 1472 § 2 του Αστικού Κώδικα αποτελεί ένα δίχτυ ασφαλείας για την προστασία του τέκνου και συγχρόνως ένα στοιχείο που αποτρέπει την άσκηση αγωγών αμφισβήτησης της πατρότητας για εγωιστικούς λόγους ή από κακοπιστία. Με άλλα λόγια, για το συμφέρον του τέκνου, μία συγκεκριμένη νόμιμη προστασία έχει προβλεφθεί, εκείνη της παραγράφου 2 του άρθρου 1472 του Αστικού Κώδικα, που εισήχθη από το άρθρο 19 του Νόμου υπ' αριθ. 2521/1997, την οποία η Ελληνική Κυβέρνηση αγνοεί.

7. Όσον αφορά το δεύτερο επιχείρημα της Κυβέρνησης, δηλαδή το ψυχολογικό σοκ που θα είχε υποστεί το τέκνο, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε το εδάφιο 5, σε ισχύ, του άρθρου 1469 του Αστικού Κώδικα («ο άνδρας με τον οποίο η μητέρα, χωρισμένη από το σύζυγό της, είχε μία σταθερή σχέση και σεξουαλικές επαφές κατά τη διάρκεια της κρίσιμης περιόδου της σύλληψης»). Στο εδάφιο 5, ο νομοθέτης επιλέγει την αποκατάσταση της βιολογικής αλήθειας, ακόμη κι αν αγγίζει το τέκνο, και τούτο ανεξαρτήτως της

⁴ Όταν μία πτυχή ιδιαίτερος σημαντική της ταυτότητας ενός ατόμου διακυβεύεται, το περιθώριο για το Κράτος είναι συνήθως περιορισμένο. Αν επιπλέον οι εθνικές αρχές ερμήνευσαν και εφάρμοσαν μία νόμιμη διάταξη κατά τρόπο παράλογο, και μάλιστα αυθαίρετο, το περιθώριο αυτό εξαφανίζεται.

ευεργετικής ή μη φύσεως της αποκατάστασης για το τέκνο. Σύμφωνα με το νομοθέτη, η ψυχολογική βλάβη ενδεχομένως που υφίσταται το τέκνο υποχωρεί μπροστά σε μία άλλη ανώτερη ανάγκη/πλεονέκτημα για το τέκνο, εκείνη του δεσμού με τον πραγματικό του πατέρα. Με άλλα λόγια, ο Έλληνας νομοθέτης εκτίμησε ήδη, στο εδάφιο 5 του άρθρου 1469, ότι το συμφέρον του τέκνου και η αποκατάσταση της βιολογικής πραγματικότητας δεν συγκρούονται.

8. Τέλος, τούτο ισχύει επίσης όσον αφορά το τρίτο επιχείρημα της Ελληνικής Κυβέρνησης, σχετικά με την προστασία της οικογένειας. Έτσι, η άσκηση του δικαιώματος που προβλέπεται στο εδάφιο 5 του άρθρου 1469 του Αστικού Κώδικα προκαλεί μία διαταραχή της υπάρχουσας οικογενειακής ειρήνης, γεγονός που ο Έλληνας νομοθέτης αποδέχεται προς όφελος της βιολογικής οικογένειας. Με άλλα λόγια, η έννοια της προστασίας της οικογένειας στην ελληνική νομική τάξη είναι πολύ περισσότερο περίπλοκη από όσο το ισχυρίζεται η Ελληνική Κυβέρνηση. Βέβαια, ο Έλληνας νομοθέτης έχει την υποχρέωση να προστατεύσει την οικογένεια κατά των εξωτερικών προσβολών. Ωστόσο, όπως τούτο αποδεικνύεται επίσης στο εδάφιο 5 του άρθρου 1469 του Αστικού Κώδικα, ο Έλληνας νομοθέτης έχει επίσης την υποχρέωση να μην εμποδίζει τα μέλη της βιολογικής οικογένειας να αναγνωριστούν, μεταξύ τους, ως μέλη της οικογένειας αυτής και να την δημιουργεί, μέσω της δικαστικής αναγνώρισης της πατρότητας.

9. Η αρχή της μη διάκρισης στηριζόμενη στο φύλο ισχύει κατά τον ίδιο τρόπο⁵. Το γεγονός ότι ο Έλληνας νομοθέτης χορηγεί στη μητέρα ένα αυτόνομο δικαίωμα αμφισβήτησης της πατρότητας άνευ όρων της επιτρέπει να μην αρκείται στο ότι το τέκνο της καλύπτεται από έναν υπάρχοντα γάμο αλλά να προσπαθεί να αποδείξει τη βιολογική αλήθεια⁶. Ωστόσο, ο βιολογικός πατέρας ο οποίος όπως ο προσφεύγων προσπαθεί να αποδείξει τη βιολογική αλήθεια, εμποδίζεται από το άρθρο 1469 του Αστικού Κώδικα, σύμφωνα με

⁵ *Paulik κατά Σλοβακίας*, αριθ. 10699/05, § 58, CEDH 2006-XI. Το ίδιο επιχείρημα της διάκρισης μπορεί να διατυπωθεί στην παρούσα υπόθεση.

⁶ Βλέπε το τέταρτο εδάφιο του άρθρου 1469 του ελληνικού Αστικού Κώδικα.

την ερμηνεία που υπερίσχυσε στον ελληνικό Άρειο Πάγο. Το συμπέρασμα αυτό του ελληνικού Ανώτατου Δικαστηρίου είναι ακόμη περισσότερο αμφισβητήσιμο αφού άλλωστε δεν επιτράπη στο βιολογικό πατέρα να αμφισβητήσει την εικαζόμενη πατρότητα του συζύγου της μητέρας, οπότε η μητέρα, με τη σύσταση του γάμου, μπορεί να στερήσει για πάντα στο βιολογικό πατέρα να συνδεθεί με το τέκνο του, γεγονός που δεν θα μπορούσε να γίνει δεκτό στην ευρωπαϊκή νομική τάξη. Ο κίνδυνος αυτός είναι ακόμη μεγαλύτερος στις περιπτώσεις που η μητέρα απέκρυψε τη σύλληψη του τέκνου στο βιολογικό πατέρα με δόλιο τρόπο, όπως το επικαλείται ο προσφεύγων.

10. Εν κατακλείδι, όχι μόνο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά επίσης και στην ελληνική νομική τάξη, γίνεται δεκτή η αρχή σύμφωνα με την οποία η βιολογική πραγματικότητα υπερισχύει των ψευδών συμβατικών σχέσεων στις αγωγές απόδειξης ή αμφισβήτησης της πατρότητας και της μητρότητας.

Η εφαρμογή της αρχής στα περιστατικά της υπόθεσης

11. Στην προκειμένη περίπτωση, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντος, που δεν αμφισβητήθηκαν από την Κυβέρνηση, από το Νοέμβριο 1998 έως το Μάρτιο 1999 – κρίσιμη περίοδο ως προς τη σύλληψη του τέκνου –, η Τ.Π. και ο προσφεύγων διατηρούσαν μία σχέση διαρκή, συνεχή και σταθερή, κατά τη διάρκεια της οποίας είχαν σεξουαλικές επαφές. Η σχέση αυτή είχε ξεκινήσει το Μάρτιο 1997 και συνεχίστηκε όταν η Τ.Π. είχε μετακομίσει στο Βουκουρέστι – όπου ο προσφεύγων ασκούσε μία εμπορική δραστηριότητα – στη συνέχεια όταν η Τ.Π. είχε μετακομίσει, εκ νέου, περί τα τέλη Νοεμβρίου 1998, στην Ελλάδα. Ο προσφεύγων και η Τ.Π. αρραβωνιάστηκαν στην Αθήνα την 31η Μαρτίου 1998, όμως η σχέση τους έλαβε τέλος στα μέσα Μαρτίου 1999. Την 2α Μαΐου 1999, η Τ.Π. παντρεύτηκε τον Χ.Π. Βρισκόταν τότε στον τέταρτο μήνα της εγκυμοσύνης της.

12. Υπό αυτές τις συνθήκες, εκτιμούμε ότι τα συμπεράσματα των διαφωνούντων Δικαστών του Άρειου Πάγου στην απόφαση υπ' αριθ. 18/2009 δεν στερούνται ευστοχίας. Πράγματι, οι Δικαστές αυτοί υπογράμμισαν ότι ο

άνδρας με τον οποίο η άγαμη μητέρα είχε σταθερή σχέση και σεξουαλικές επαφές κατά την κρίσιμη περίοδο της σύλληψης είχε το δικαίωμα να αμφισβητήσει το καθεστώς του τέκνου που γεννήθηκε κατά τη διάρκεια του γάμου ο οποίος τελέστηκε μετά την κρίσιμη περίοδο της σύλληψης. Σύμφωνα με τους εν λόγω Δικαστές, η κατάσταση αυτή ήταν ανάλογη εκείνης που προβλέπεται στο άρθρο 1469 εδάφιο 5 και η προϋπόθεση του χωρισμού δεν απαιτείτο για την εφαρμογή της διάταξης αυτής από τη στιγμή που προφανώς δεν υπήρχε συμβίωση μεταξύ της Τ.Π. και του Χ.Π. τη στιγμή της σύλληψης του τέκνου.

13. Τέλος, δεν μπορούμε ούτε να δεχτούμε τη στενή και αυστηρή ερμηνεία που υποστήριξε η πλειοψηφία του ελληνικού Άρειου Πάγου, εξαιτίας της νέας εκ των πραγμάτων κατάστασης που καθιερώθηκε μετά την 29η Ιουλίου 2009, ημερομηνία του γάμου του προσφεύγοντος με την Τ.Π. Τα ελληνικά δικαστήρια αγνόησαν αυτό το τελευταίο στοιχείο, προστατεύοντας μία οικογένεια που δεν υφίστατο πια, εις βάρος της νέας οικογένειας στους κόλπους της οποίας ζούσε το τέκνο.

Συμπέρασμα

14. Όπως ειπώθηκε από τον Κικέρωνα με εύγλωττο τρόπο, «*Sic multa, quae honesta natura videntur esse, temporibus fiunt non honesta. Facere promissa, stare conventis, reddere deposita commutata utilitate fiunt non honesta. Ac de iis quidem, quae videntur esse utilitates contra iustitiam simulatione prudentiae satis arbitrator dictum*». ⁷ Στην παρούσα υπόθεση, η άρνηση άσκησης του δικαιώματος αμφισβήτησης της πατρότητας βάσει ενός απόλυτου νόμιμου τεκμηρίου είναι όχι μόνο παράλογη, αλλά και άδικη. Τα

⁷ Κικέρων, *De Officiis* (44 π.Χ.), βιβλίο III 95-96: «Υπάρχουν έτσι πολλές περιπτώσεις όπου μία πράξη που φαίνεται ότι είναι σύμφωνη με την ηθική, παύει να είναι εξαιτίας των συνθηκών. Τηρώντας τις υποσχέσεις μας, παραμένοντας πιστοί στις δεσμεύσεις μας, δίνοντας μία κατάθεση, δεν πράττουμε πλέον, όταν αντί να εξυπηρετούμε βλάπτουμε κάνοντάς το. Αλλά πιστεύω ότι ειπώθηκαν πολλά σχετικά με την τεκμαιρόμενη ωφέλεια, ότι εξωραϊζουμε ψευδώς το όνομα της σύνεσης, τους τρόπους του ενεργείν που υφίστανται σε βάρος της δικαιοσύνης.»

ελληνικά δικαστήρια αμέλησαν έτσι να ζυγίσουν το συμφέρον του Χ.Π. να διατηρήσει δεσμούς γονικής σχέσης με το τέκνο και το συμφέρον του προσφεύγοντος να αποδείξει τη βιολογική πραγματικότητα, διαπίστωση από την οποία απορρέουν καθήκοντα και υποχρεώσεις για τον προσφεύγοντα, επιπλέον των κληρονομικών δικαιωμάτων της Χ. Το συμφέρον της νομικής ασφάλειας ελήφθη υπόψη απόλυτα και αυτόματα, καθώς τα εθνικά δικαστήρια παρέμειναν με αυτόν τον τρόπο αδιάφορα απέναντι στις συγκεκριμένες συνθήκες της υπόθεσης. Υπό αυτές τις συνθήκες, εκτιμούμε ότι η απόρριψη της αγωγής του προσφεύγοντος προσέβαλε το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής του ζωής.

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.

ΑΘΗΝΑ, την 06-11-2014.

Η Μεταφράστρια ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΛΕΒΕΝΤΗ